

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra právních dějin

DIPLOMOVÁ PRÁCE

POROVNÁNÍ PRINCIPŮ A INSTITUTŮ KANONICKÉHO A ČESKÉHO
TRESTNÍHO PRÁVA PROCESNÍHO

Diplomant: Kateřina Böhmová

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Antonín Hrdina, DrSc.

Plzeň 2014

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů.

Plzeň 2014

Kateřina Böhmová.....

Poděkování :

Děkuji prof. JUDr. Antonínu Hrdinovi, DrSc. za odbornou pomoc, poskytnutý čas, ochotu a cenné rady poskytnuté při vedení mé diplomové práce.

1. ÚVOD.....	8
2. OBECNĚ O PRÁVNÍCH PRINCIPECH.....	10
2.1. Právní principy českého trestního řízení – obecně.....	11
2.2. Právní principy kanonického trestního řízení – obecně.....	12
3. JEDNOTLIVÉ ZÁKLADNÍ PRINCIPY TRESTNÍHO ŘÍZENÍ.....	13
3.1. Zásada subsidiárního užití norem kanonického řádného procesu sporného.....	13
3.2. Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů.....	13
3.2.1. Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů dle z.č. 141/1961 Sb.....	13
3.2.2. Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů dle CIC 1983.....	14
3.2.3. Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů - Základní shody a rozdíly.....	15
3.3. Zásada presumpce nevinny.....	16
3.3.1. Zásada presumpce nevinny dle zák. č. 141/1961 Sb.....	16
3.3.2. Zásada presumpce nevinny dle CIC 1983.....	18
3.3.3. Zásada presumpce nevinny – základní shody a rozdíly.....	18
3.4. Zásada legality.....	19
3.4.1. Zásada legality dle zák. č. 141/1961 Sb.....	19
3.4.2. Zásada legality dle CIC 1983.....	20
3.4.3. Zásada legality – základní shody a rozdíly.....	21
3.5. Zásada oficiality.....	21
3.5.1. Zásada oficiality dle zák. č. 141/1961 Sb.....	21
3.5.2. Zásada oficiality dle CIC 1983.....	23
3.5.3. Zásada oficiality – základní shody a rozdíly.....	24
3.6. Zásada rychlého procesu.....	24

3.6.1. Zásada rychlého procesu dle zák. č. 141/1961 Sb.....	24
3.6.2. Zásada rychlého procesu dle CIC 1983.....	26
3.6.3. Zásada rychlého procesu – základní shody a rozdíly.....	27
3.7. Zásada přiměřenosti.....	27
3.7.1. Zásada přiměřenosti dle zák. č. 141/1961 Sb.....	27
3.7.2. Zásada přiměřenosti dle CIC 1983.....	28
3.7.3. Zásada přiměřenosti – základní shody a rozdíly.....	29
3.8. Zásada zjištění skutkového stavu věci.....	29
3.8.1. Zásada zjištění skutkového stavu věci dle zák. 141/1961 Sb.....	29
3.8.2. Zásada zjištění skutkového stavu věci dle CIC 1983.....	30
3.8.3. Zásada zjištění skutkového stavu – základní shody a rozdíly.....	32
3.9. Zásada vyhledávací.....	32
3.9.1. Zásada vyhledávací dle zák. č. 141/1961 Sb.....	32
3.9.2. Zásada vyhledávací dle CIC dle 1983.....	33
3.9.3. Zásada vyhledávací – základní shody a rozdíly.....	34
3.10. Zásada volného hodnocení důkazů.....	34
3.10.1. Zásada volného hodnocení důkazů dle zák. č. 141/1961 Sb.....	34
3.10.2. Zásada volného hodnocení důkazů dle CIC 1983.....	35
3.10.3. Zásada volného hodnocení důkazů – základní shody a rozdíly.....	35
3.11. Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími.....	36
3.11.1. Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími dle zák. č. 141/1961 Sb.....	36
3.11.2. Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími dle CIC.....	37
3.12. Zásada obžalovací.....	37
3.12.1. Zásada obžalovací dle zák. č. 141/1961 Sb.....	37
3.12.2. Zásada obžalovací dle CIC 1983.....	38

3.12.3. Zásada obžalovací – základní shody a rozdíly.....	39
3.13. Zásada rozhodování ve věci senátem.....	39
3.13.1. Zásada rozhodování ve věci senátem dle zák. č. 141/1961 Sb.....	39
3.13.2. Zásada rozhodování ve věci senátem dle CIC 1983.....	41
3.13.3. Zásada rozhodování ve věci senátem – základní shody a rozdíly..	41
3.14. Zásada veřejnosti.....	42
3.14.1. Zásada veřejnosti dle zák. č. 141/1961 Sb.....	42
3.14.2. Zásada veřejnosti dle CIC 1983.....	44
3.14.3. Zásada veřejnosti – základní shody a rozdíly.....	44
3.15. Zásada ústnosti.....	44
3.15.1. Zásada ústnosti dle zák. č. 141/1961 Sb.....	44
3.15.2. Zásada ústnosti dle CIC 1983.....	45
3.15.3. Zásada ústnosti – základní shody a rozdíly.....	46
3.16. Zásada bezprostřednosti.....	46
3.16.1. Zásada bezprostřednosti dle zák. č. 141/1961 Sb.....	46
3.16.2. Zásada bezprostřednosti dle CIC 1983.....	48
3.16.3. Zásada bezprostřednosti – základní shody a rozdíly.....	48
3.17. Zásada práva na obhajobu.....	49
3.17.1. Zásada práva na obhajobu dle zák. č. 141/1961 Sb.....	49
3.17.2. Zásada práva na obhajobu dle CIC 1983.....	50
3.17.3. Zásada práva na obhajobu – základní shody a rozdíly.....	51
3.18. Zásada užití mateřského jazyka.....	51
3.18.1. Zásada užití mateřského jazyka dle zák. č. 141/1961 Sb.....	51
3.18.2. Zásada užití mateřského jazyka dle CIC 1983.....	52
3.18.3. Zásada užití mateřského jazyka – základní shody a rozdíly.....	53
3.19. Zásada zajištění práv poškozeného.....	53

3.19.1. Zásada zajištění práv poškozeného dle zák. č. 141/1961 Sb.....	53
3.19.2. Zásada zajištění práv poškozeného dle CIC.....	54
3.19.3. Zásada zajištění práv poškozeného – základní shody a rozdíly....	55
3.20. Zásada přezkoumání meritorního řízení.....	55
3.20.1. Zásada přezkoumání meritorního řízení dle zák. č. 141/1961 Sb..	55
3.20.2. Zásada přezkoumání meritorního řízení dle CIC 1983.....	56
3.20.3. Zásada přezkoumání meritorního řízení – základní shody a rozdíly.....	58
3.21. Zásada kanonické umírněnosti.....	58
3.21.1. Zásada kanonické umírněnosti dle zák. č. 141/1961 Sb.....	58
3.21.2. Zásada kanonické umírněnosti dle CIC 1983.....	59
3.21.3. Zásada kanonické umírněnosti-základní shody a rozdíly.....	60
4. ZÁVĚR.....	61
5. RESUME.....	63
6. POUŽITÁ LITERATURA.....	64
6.1. Prameny.....	64
6.2. Literatura.....	64
6.3. RESUME.....	64

1. Úvod

Má diplomová práce vypracovávaná na téma Porovnání principů a institutů kanonického a českého trestního práva procesního se bude zabývat především porovnáním procesních principů a institutů kanonického práva, jakožto práva upravujícího práva a povinnosti členů a orgánů katolické církve, s principy českého trestního práva procesního, jakožto práva upravujícího postup orgánů činných v českém trestním řízení. Hlavním cílem diplomové práce je především komparace těchto dvou odlišných právních systémů, nalezení shod a rozdílů mezi zásadami sekulárního trestního práva procesního s kanonickým trestním právem procesním a jejich vzájemná komparace.

Účelem této práce je podrobné seznámení se s kánony Kodexu kanonického práva (Codex iuris canonici - CIC) z roku 1983, tedy se souborem vnitřních předpisů římskokatolické církve, vydaného poprvé v roce 1917 papežem Benediktem XV. a přepracovaným v roce 1983. A to především seznámení se s kánony KNIHY VII. zmíněného kodexu, která upravuje soudní a mimosoudní řízení. Tento přepracovaný Kodex byl vyhlášen Janem Pavlem II. 25. ledna 1983, skládá se ze sedmi knih, obsahuje 1752 kánonů a je platný dodnes.

Dále bude samozřejmě zapotřebí seznámit se a prostudovat zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), jakožto souborem právních norem upravujících postup orgánů činných v trestním řízení při zjišťování trestných činů a jejich pachatelů, tedy upravující vzájemná práva a povinnosti procesních stran trestního řízení. Zákon č. 141/1961 Sb. je rozdělen do pěti částí (Společné ustanovení, Přípravné řízení, Řízení před soudem, Některé úkony související s trestním řízením a Přejícná a závěrečná ustanovení), dvaceti-pěti hlav a obsahuje 471 paragrafů. V mé práci mě bude především zajímat část první – společné ustanovení, konkrétně HLAVA I, jejíž ustanovené upravují právě principy a instituty českého trestního práva procesního.

V úvodní části se budu věnovat obecnému vymezení pojmu princip, čemu základní zásady trestního řízení slouží a v čem tkví důležitost znalosti jednotlivých principů. Po obecném vymezení principů trestního řízení bude zapotřebí vymezit si obecně principy českého trestního řízení, principy kanonického řízení a jejich prameny.

Dále již budu věnovat pozornost ústřední části diplomové práce, tedy samotným jednotlivým principům trestních řízení, které jsou za sebou řazené dle § 2 trestního řádu. Výjimkou z tohoto je zásada subsidiárního užití norem kanonického řádného procesu sporného, která není trestním řádem upravena a kterou bude nutno, dle mého názoru, uvést na prvním místě. Důležitost zařazení zásady subsidiárního užití norem kanonického řádného procesu sporného na úvod spatřuji v tom, že abychom vůbec mohli vypracovat tuto diplomovou práci, je nutné si na začátek uvědomit, že není-li něco upraveno ustanovením o trestním řízení je potřeba použít ustanovení o řádném procesu sporném. Dále tedy budu postupovat tak, že nejprve vymezím jednotlivý princip, tak jak je upraven trestním řádem, následně se budu věnovat principu podle Kodexu kanonického práva a na závěr u každého principu zhodnotím, zda je princip vymezen trestním řádem a Kodexem kanonického práva shodně či rozdílně a jaké jsem shledala případné rozdíly či shody, což je stěžejní částí celé práce.

2. Obecně o právních principech

Slovo princip, pocházející z latinského slova principium – počátek, znamená základní myšlenku, tedy něco, co už se nemusí dokazovat. Princip je základní myšlenka, ze které se dovozují ostatní fakta. Jejím synonymem by mohla být slova jako zásada, pravidlo. Mohli bychom tedy říci, že zásady trestního řízení jsou určité právní myšlenky, na nichž stojí právní systém, jako takový, tak i jednotlivá jeho odvětví.

„Základní zásady trestního řízení jsou určité právní principy, vůdčí právní ideje, jimiž je ovládáno trestní řízení. Jsou projevem právně politického a právně filosofického přístupu k trestnímu řízení. V důsledku své povahy jsou základem, na kterém je vybudována organizace trestního řízení a úprava činnosti jeho orgánů. Vyjadřují mínění zákonodárce o nejučelnějším uspořádání trestního procesu.“¹ Základní zásady trestního řízení slouží k zachování rovnováhy mezi zájmy jednotlivce a zájmy společnosti, tyto dvě hodnoty se v trestním řízení střetávají – na jedné straně zájem státu na zajištění bezpečnosti a na druhé straně práva a svobody jednotlivce. Zájem společnosti a zájem jednotlivce se často překrývají, ale stíháním pachatelů trestných činů a zasahováním tak do jejich práv a svobod, stát chrání nejen společnost jako celek, ale i jednotlivé členy společnosti.²

Jednotlivé zásady trestního řízení jsou „výsledkem mnohasetleté právnícké zkušenosti, staletou vymožeností právní kultury“.³ Ve většině případů nemají tyto zásady ani normativní podobu, nejsou součástí právního řádu a stávají se tak normami sui generis. „Některé zásady trestního procesu jsou odvozeny z božského práva, ať pozitivního či přirozeného (např. princip rovnosti před zákonem – *ita parvum audietis ut magnum*, princip práva na obhajobu, princip povinného slyšení druhé strany – *audiatur et altera pars*, princip nutnosti dodržování smluv – *pacta sunt servanda* apod.), některé naproti tomu představují *ius humanum*, popř. – v kanonickém právu – *ius mere ecclesiasticum*.⁴

¹ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 3. Vydání, Praha: Leges, 2013, str. 131

² Srov.: Chmelík J. a kolektiv: Trestní řízení, Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, str. 49

³ Srov.: HRDINA, Ignác Antonín: Význam právní teorie pro výuku kanonického práva (se zaměřením na problematiku právních principů, Theologica 2011, roč. 1, č. 1, str. 93, dostupné z: www.theologica.cz/index.php/theologica/article/download/7/6

⁴ Srov.: HRDINA, Ignác Antonín: Význam právní teorie pro výuku kanonického práva (se zaměřením na problematiku právních principů, Theologica 2011, roč. 1, č. 1, str. 93-94, dostupné z: www.theologica.cz/index.php/theologica/article/download/7/6

Základní význam jednotlivých zásad trestního řízení tkví v jejich funkcích, kterými jsou především funkce poznávací, interpretační, aplikační a zákonodárná. Funkce poznávací tkví v tom, že bez znalosti základních zásad trestního řízení by nebylo možno pochopit smysl a podstatu takového řízení. Základní zásady trestního řízení jsou také důležitým interpretačním vodítkem. Ze základních zásad trestního řízení je třeba vycházet, a to zejména při výkladu sporných otázek. Tento výklad musí být ústavně konformní. Funkcí zákonodárnou můžeme rozumět, že je nutno zkoumat, zda stávající zásady trestního řízení vyhovují současným situacím a zda je není potřeba změnit. A konečně funkce aplikační, kterou je myšleno, že zásady trestního řízení jsou jakýmsi vodítkem pro aplikaci sporných otázek.⁵

Aplikovat právo s použitím právních principů je jedno z nejobtížnějších úkolů orgánů činných v trestních řízeních, a to jak v trestním řízení kanonickém tak v řízení sekulárním, jelikož požaduje vysoké nároky na jejich právnické vzdělání, cítění a vlastní uvážení.⁶

2.1. Právní principy českého trestního řízení - obecně

Základní principy, ideje, na kterých je postaveno trestní řízení sekulární stanoví především §2 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, dále samozřejmě Ústava ČR a Listina základních práv a svobod. „*Základní zásady musí být vykládány a aplikovány v souladu s Ústavou a Listinou základních práv a svobod, popř. v jejich duchu.*“⁷ Všechny zásady spolu navzájem kooperují a vytvářejí tak systém trestního řízení. Systém zásad trestního řízení vytváří ucelenou soustavu, kterou je třeba chápat jako vnitřně jednotný celek, neboť jednotlivé zásady spolu úzce souvisí a navazují na sebe. V ustanovení § 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním jsou vytyčeny jednotlivé právní ideje, na nichž je trestní řízení jako celek vybudovaný. Bez znalosti základních zásad trestního řízení není možné pochopit smysl trestního řádu a jeho jednotlivých institutů, neboli bez znalosti základních zásad trestního řízení lze jen těžko dojít ke správnému výkladu a aplikaci ustanovení trestního řádu.⁸

⁵ Srov.: Jelínek J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 3. Vydání, Praha: Leges, 2013, str. 132 -133

⁶ Srov.: HRDINA, Ignác Antonín: *Význam právní teorie pro výuku kanonického práva (se zaměřením na problematiku právních principů)*, Theologica 2011, roč. 1, č. 1, str. 96, dostupné z: www.theologica.cz/index.php/theologica/article/download/7/6

⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013, str. 20

⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním Komentář. 7. vydání., str. 20, In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

2.2. Právní principy kanonického trestního řízení

„Výuka práva – světského i kanonického – má za cíl nejen seznámit posluchače s příslušným právním řádem, nýbrž také naučit je s tímto právem zacházet. A toto zacházení spočívá nejčastěji v tzv. aplikaci práva, tedy v určitém právem stanoveném postupu, v němž orgán veřejné moci (státní nebo církevní, soudní nebo správní) aplikuje obecnou normu práva na jedinečnou a konkrétní situaci (nebo, jak jinak řečeno, subsumuje skutkovou podstatu faktickou pod skutkovou podstatu právní).“⁹ Co se však stane, když na konkrétní situaci neexistuje žádná právní norma? I přesto musí orgán činný v trestním řízení rozhodnout, ale na základě čeho? Nabízela by se otázka, zda neexistují v takém případě tzv. mezery v právu. Kán 19 Kodexu kanonického práva je explicitním ustanovením, které stanoví, že chybí-li v některém případě výslovné ustanovení, má se rozhodnout podle obecných právních zásad při zachování kanonické umírněnosti.¹⁰ Tento kánon odkazuje na to, že chybí-li v konkrétním případě ustanovení, které by tento případ upravovalo, tedy v případě tzv. mezer práva, má se rozhodnout na základě obecných zásad a těmito obecnými zásadami jsou podle renomovaných komentářů Kodexu kanonického práva především *Regulae iuris* (88 právních pravidel), připojených ke sbírce dekretů promulgovaných v roce 1298 papežem Bonifácem VIII. *Regulae iuris* byly přejaté z větší části z práva civilního, tj. práva římského a za jejich autora je považován Dinus Mugellanus, profesor římského práva a boloňský legista. Jelikož si *regulae iuris* drží svou platnost, jakožto právní principy, jsou považovány za právo „živé“ na rozdíl od *Liber sextus*, ke kterému byly *regulae iuris* připojené a který byl zrušen ustanovením kán. 6 Kodexu kanonického práva z roku 1917.¹¹

Systémy základních zásad je nutné chápat jako jednotný celek, neboť tvoří jednotnou soustavu, navzájem spolu souvisí a navzájem na sebe navazují. Na těchto zásadách stojí jednotlivé právní instituty a stádia trestního řízení. Znalost základních zásad trestního řízení umožňuje lépe se zorientovat ve výkladu jednotlivých ustanovení daných Kodexem kanonického práva.

⁹ HRDINA, Ignác Antonín: *Význam právní teorie pro výuku kanonického práva (se zaměřením na problematiku právních principů)*, Theologica 2011, roč. 1, č. 1, str. 92, dostupné z: www.theologica.cz/index.php/theologica/article/download/7/6

¹⁰ Srov.: HRDINA, Ignác Antonín: *Význam právní teorie pro výuku kanonického práva (se zaměřením na problematiku právních principů)*, Theologica 2011, roč. 1, č. 1, str. 93, dostupné z: www.theologica.cz/index.php/theologica/article/download/7/6

¹¹ HRDINA, Ignác Antonín: *700 let od promulgace sbírky dekretů Bonifáce VIII.*, Revue církevního práva, (R 15 1/00), dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/15-20/hrdina15.htm>

V současné církevní praxi se konají trestní soudní procesy pouze zřídka. Trestní soudní proces se nekoná dokonce ani v případech, kdy se trestní soudní proces jeví jako vhodný nebo dokonce jako nevyhnutelný a tresty se ukládají administrativním dekretem. Zdá se, že hlavním důvodem této praxe je nedostatek odborníků způsobilých vést trestní proces, proto by bylo potřeba učinit taková opatření, aby byl dostatek takových odborníků znalých kanonického práva.¹²

3. Jednotlivé základní principy trestního řízení

3.1. Zásada subsidiárního užití norem kanonického řádného procesu sporného

Úvodem je třeba uvést zásadu subsidiárního užití norem řádného procesu sporného, kterou je ovládáno kanonické trestní řízení. Zásada subsidiárního užití norem řádného procesu sporného je v kanonickém trestním řízení velice významná a znamená, že pokud něco neupravují ustanovení o trestním řízení, použijí se ustanovení o řádném procesu sporném. Jelikož kanonické právo neupravuje principy trestního řízení v samostatném předpisu, jako je tomu v Trestním řádu, a neupravuje je přímo v ustanoveních o trestním řízení, je třeba při aplikaci užití ustanovení řádného procesu sporného.

3.2. Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů (Zásada zákonného procesu)

3.2.1. Zásada zákonného procesu dle zákona č. 141/1961 Sb.

„Nikdo nemůže být stíhán jako obviněný jinak než ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví tento zákon“¹³

Tato norma navazuje na čl. 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod¹⁴ a vyjadřuje zásadu stíhání jen ze zákonných důvodů. Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů je

¹² Srov.: GROCHOLEWSKI, Zenon: *Klíčové principy Trestného práva v Církvi*, Časopis Tribunál, 2/2003, dostupné z: <http://tribunal.kapitula.sk/2003-2/klucove.htm>

¹³ § 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

považována za jednu z nejdůležitějších zásad trestního procesu, o čemž svědčí i to, že je uvedena v odst. 1, tedy jako první, a že jde o zásadu ústavněprávní úrovně. Zásada zákonného procesu je zásadou, která vyjadřuje, že žádný čin není trestný, pokud o něm zákon jako o trestném nehovoří, a že nikdo nemůže být stíhán orgány činnými v trestním řízení způsoby, které jim zákon nedovoluje a z důvodů, jež zákon neuvádí. Tato zásada je jakousi výjimkou z práva nedotknutelnosti osobní svobody, která je zaručena Ústavou. Tato zásada je i zárukou toho, že nedojde k bezdůvodnému stíhání osob, a že do práv osob zaručených jim Ústavou a Listinou základních práv a svobod nebude zasahováno nad míru toho, co je nutné, a že nedojde k nepřiměřenému zasahování do práv a právem chráněných zájmů nejen osob, proti kterým je vedeno trestní řízení. Dodržení zásady zákonného procesu se projevuje především v tom, jak se jedná s osobami zúčastněnými na trestním řízení. „V tomto smyslu je uvedena zásada principu zdrženlivosti a přiměřenosti“¹⁵ Každá fyzická osoba je subjektem práva na řádný zákonný proces. Žádné osobě nelze toto právo odmítnout, a to ani osobě, která spáchala závažný trestný čin.

Dle výše uvedeného je tedy jasné, že trestní řízení je možné vést pouze v souladu se zákonem. „*Postup orgánů činných v trestním řízení, jehož cílem je pravdivé skutkové zjištění, musí být v souladu se zákonem. Z uvedeného vyplývá, že zjištění skutkového stavu, o němž nejsou důvodné pochybnosti, není a nemůže být nadřazeno zásadě řádného zákonného procesu. Úsilí o zjištění „pravdy“ za každou cenu, tedy i za cenu porušení zákonných limitů, by vedlo k nezákonnostem, zvláště, svévoli, a proto je nepřijatelné. Zásadu řádného procesu nelze obětovat pouhé účelovosti a účelnosti trestního stíhání.*“¹⁶ Tento princip nalézá svůj význam i v rámci dokazování, neboť důkazy shromážděné, zajištěné či provedené v rozporu se zásadou zákonného procesu mohou být sankcionovány absolutní neúčinností a nepoužitelností.¹⁷

Zákonný proces je vyjádřením zásady „*nullum crimen sine lege.*“¹⁸ To znamená, že pokud o nějakém činu zákon nehovoří jako o trestném, pak trestný není.

3.2.2. Zásada zákonného procesu dle CIC 1983

Zásada zákonného procesu je upravena Kodexem kanonického práva v knize II., kán. 221, a to konkrétně v § 2, který říká, že: „*Křesťané mají také*

¹⁴ „Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.“

¹⁵ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 112

¹⁶ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 111

¹⁷ Srov.: Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 112

¹⁸ Kde není zákon, není zločin.

práva, jsou-li voláni k soudu, aby byli souzeni podle práva použitého s umírněností,“ a v § 3, který říká, že: *„Křesťané jsou oprávněni, aby byli stíháni pouze tresty kanonickými a jen podle zákona.“* Toto, zakotvené Kodexem kanonického práva z roku 1983 zaručuje věřícím právo být potrestán kanonickými tresty pouze dle norem zákona, čímž má být věřícím zaručena možnost své práva vymáhat a obhajovat. Při definování rozsahu základních práv věřících se musí brát do úvahy norma zákona, čili především kánony 1341–1353 trestního kanonického práva a kánony 1717-1731 trestního práva procesního. Jejich respektováním dochází k posílení principu stanoveného v kán. 221.¹⁹

Tuto zásadu tedy podporují všechny výše uvedené kánony, a to především kán. 1720 nebo kán. 1726. Kán. 1720 upravuje mimosoudní řízení, řízení administrativní, a mimo to, že ordináři ukládá povinnost učinit určité úkony, jako je předvolat obviněného, oznámit mu žalobu a dát mu možnost se řádně hájit, jasně hovoří i o tom, že rozhodnutí má být vydáno, pokud *„existuje jistota o zločinu a trestní žaloba nezanikla.“* Kán. 1726 zase upravuje zastavení řízení v případě, že je prokázáno, že obviněný zločin nespáchal, a to tak, že: *„jestliže se ve kterémkoliv stupni nebo stavu řízení zřejmě prokáže, že obžalovaný nespáchal zločin, je toto soudce povinen prohlásit rozsudkem a obžalovaného osvobodit, totéž platí i při zjištění, že trestní žaloba zanikla.“*

V současném civilizovaném světě je téměř nemyslitelné, aby docházelo k trestání osob bez řádného soudního procesu se všemi jeho garancemi, které jsou s takovým procesem spojené, a aby nebylo zachované plné právo na obhajobu. Tento princip je zakotvený v právních pořádcích všech demokratických států a tento princip respektuje i církve.²⁰

3.2.3. Zásada zákonného procesu – základní shody a rozdíly

Zásada zákonného procesu je vyjádřením, že nikdo nesmí být stíhán a nikomu nesmí být ukládán trest jinak než ze zákonných důvodů, což platí pro obě formy řízení. V obou případech je nutné, aby bylo trestní řízení vedeno podle zákona a případné tresty byly taktéž ukládány dle zákona.

¹⁹ Srov.: GROCHOLEWSKI, Zenon: *Klíčové principy Trestného práva v Církvi*, Časopis Tribunál

²⁰ Srov.: GROCHOLEWSKI, Zenon: *Klíčové principy Trestného práva v Církvi*, Časopis Tribunál, 2/2003, dostupné z: <http://tribunal.kapitula.sk/2003-2/klucove.htm>

3.3. Presumpce nevinny

3.3.1. Presumpce nevinny dle zákona č. 141/1961 Sb.

„Dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen.“²¹

Toto ustanovení navazuje na Listinu základních práv a svobod, a to konkrétně na čl. 40 odst. 2.²² Je principem ústavněprávní úrovně a je zakotvena taktéž v mezinárodních dokumentech o lidských právech. *„Jinak řečeno, jde především o politickou hodnotu, která je předmětem ústavní ochrany. Presumpce nevinny je jedním z prvků práva na spravedlivý proces a hlavním principem moderních demokratických trestních řízení.“²³*

Každá osoba, proti níž se vede trestní řízení je považována za nevinnou až do doby, kdy ji za vinnou označí soud. To znamená, že s každým obviněným či podezřelým se má jednat a hledět na něj, jako by byl nevinný a nebylo proti němu vedeno trestní řízení až do chvíle, kdy o něm pravomocné rozhodnutí soudu prohlásí, že je vinen. *„Konec platnosti presumpce nevinny je ve vnitrostátním právu vyjádřený konkrétně, když za mezník se považuje pravomocný odsuzující rozsudek.“²⁴* V odsuzujícím rozsudku tedy nesmí chybět výrok o vině. V hlavním líčení, jakožto vrcholné fázi trestního řízení, musí být obžalovaný odsouzen a prohlášen za vinného, a aby mohl být obžalovaný odsouzen a prohlášen za vinného, musí mu být vina dostatečně prokázána a nesmí být o ní pochyb. Rozhodujícím okamžikem je nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku, v tom momentě se obžalovaný stává odsouzeným a teprve v tom okamžiku lze na něho hledět jako na pachatele trestného činu. Nikoho tedy nelze označit za pachatele trestného činu, dokud to o něm nevysloví pravomocný rozsudek. Nepostačí pouze vyhlášení odsuzujícího rozsudku, podmínkou je, že takto vyhlášený rozsudek

²¹ § 2 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

²² „Každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena“.

²³ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 114

²⁴ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 114

nabude právní moci, tedy nebude možné proti tomuto rozsudku podat žádný z řádných opravných prostředků.²⁵

Obviněný nemusí svoji nevinu nijak prokazovat, důkazní břemeno leží na straně obžaloby a vina mu musí být prokázána zákonnými prostředky. Obviněný není povinen ani vypovídat a z odepření poskytnutí výpovědi nemohou být vyvozovány pro obviněného žádné nepříznivé důsledky. Při opatřování důkazů nelze od obviněného požadovat jakoukoliv aktivní součinnost. Pokud existuje jakákoliv pochybnost o vině obžalovaného, nemůže být odsuzující rozsudek vynesena a obviněný je zproštěn obžaloby – tzv. zásada *in dubio pro reo* („v pochybnostech ve prospěch obviněného“). Jestliže došlo k provedení všech shromážděných důkazů a zůstaly-li pochybnosti o vině obviněného i přes veškeré snahy tyto pochybnosti rozptýlit, vynesou soud vždy zprošťující rozsudek. „*Judikatura zdůrazňuje, že použití zásady in dubio pro reo přichází v úvahu jen tehdy, jestliže pochybnosti, které vznikly v trestním řízení o nějaké skutečnosti, trvají i po provedení a zhodnocení všech dostupných důkazů.*“²⁶ „*Platí pravidlo, že nedokázaná vina má též význam jako dokázaná nevin.*“²⁷

Dalším pravidlem vyplývajícím ze zásady presumpce nevin je, že mají být během trestního řízení obviněnému či obžalovanému ukládána jen taková omezení, která jsou nezbytná. „*Obviněný má právo, aby s ním bylo jednáno jako s kteroukoli jinou osobou, bez jakéhokoliv předsudku viny, který by mohl nepříznivě snižovat jeho postavení vzhledem k ostatním občanům z pohledu právního, sociálního, morálního až do okamžiku, kdy pravomocné odsouzení potvrdí jeho odpovědnost za spáchaný trestný čin. Atributem presumpce nevin je ochrana cti a dobré pověsti osoby. Ze samotné skutečnosti, že je někdo trestně stíhán, nelze v žádném případě prejudikovat jeho vinu.*“²⁸

²⁵ Srov.: zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck 2013, str. 23

²⁶ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 117

²⁷ Císařová, Dagmar. :Trestní právo procesní. 4. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006, str. 77

²⁸ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 114

Orgány činné v trestním řízení zásada presumpce nevinny zavazuje ke zdržení se jakýchkoli náznaků či projevů, které by mohly být vykládány jako výraz přesvědčení o vině obviněného.²⁹

3.3.2. Zásada presumpce nevinny dle CIC 1983

Zásada presumpce nevinny není Kodexem kanonického práva vymezena konkrétně jedním ustanovením, jako tomu je v Trestním řádu, ale její podstatu naplňuje několik kánonů. Například zásada „*in dubio pro reo*,” tedy v případě pochybnosti ve prospěch pachatele je upravena Kodexem kanonického práva v kán. 1608, který stanoví, že soudce rozhodující ve věci musí nabýt mravní jistoty, že obžalovaný zločin spáchal a pokud tuto jistotu nezíská je povinen obžalovaného zprostit žaloby.

Zahájení trestního procesu není možné brát na lehkou váhu vzhledem k jeho potenciálně škodlivým právně-pastoračním důsledkům pro obviněného. Předtím, než může být tento proces zahájen, musí existovat vysoká pravděpodobnost, že byl církevní zločin spáchán. Kdyby byl každý obviněný ihned trestně stíhán, porušovalo by to jeho právo na dobrou pověst, která mu je dána kán. 220. Proto Kodex požaduje předběžné šetření ve věci k objasnění skutečností.³⁰

3.3.3. Zásada presumpce nevinny – základní shody a rozdíly

Stejně jako v trestním řízení sekulárním tak i v trestním řízení kanonickém není obžalovaný povinen dokazovat svou nevinu. Obžalovaný není během řízení povinen doznat se k trestnému činu a zároveň mu nemůže být uložena povinnost přísahat, že bude mluvit pravdu (*iusiurandum de veritate dicenda*).³¹

Co se týče výše zmiňovaného u presumpce nevinny podle Trestního řádu, že na podezřelého (obviněného) má být hleděno, jako by nic nespáchal až do momentu rozhodnutí, naznačuje i kán. 1717, který upravuje zahájení přípravného řízení. Poté, co se ordinář dozví o spáchání zločinu, je povinen zahájit přípravné

²⁹ Srov.: Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 118

³⁰ Srov.: BEAL, John P., CORIDEN, James, GREEN, Thomas J. (eds), New Commentary on the Code of Canon Law, New York:Paulist Press, 2000, str. 1807

³¹ Srov.: HRDINA, Ignác Antonín. Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, str. 310

řízení a opatrně zjistit okolnosti spáchání zločinu a přičetnost případného pachatele. A to velmi opatrně, protože „je nutné zabránit ohrožení dobrého jména tímto šetřením.“

To znamená, že vyšetřování zločinu má být natolik opatrné a diskrétní, aby nebylo ohroženo dobré jméno podezřelého tak, aby na něho nebylo hleděno jako na pachatele zločinu.

3.4. Zásada legality

3.4.1. Zásada legality dle zákona č. 141/1961 Sb.

„Státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak.“³²

Princip legality zakládá povinnost státního zástupce stíhat všechny trestné činy, najít pachatele těchto trestných činů a tyto pachatele potrestat. Pro takový postup musí být splněny zákonné důvody, jinak řečeno, povinnost stíhat nějaký trestný čin musí být v souladu se zásadou stíhání jen ze zákonných důvodů. *„Zásada legality tedy vyjadřuje povinnost státního zástupce dbát zákonem stanovenými prostředky, aby byl řádně a včas stíhán každý pachatel každého trestného činu. Zásada legality v sobě obsahuje jak funkci iniciační (odhalování trestných činů a zahájení jejich stíhání), tak funkci akuzační (předání věci k rozhodnutí o vině a případně o trestu k tomu oprávněnému orgánu, kterým je soud).“³³*

Zákon státnímu zástupci určuje, kdy je povinen trestný čin stíhat, kdy trestný čin stíhat nemusí, ale může, a kdy trestný čin stíhat nesmí. Státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, ale existují i výjimky a případy, ve kterých státní zástupce stíhat trestné činy, o nichž se dozvěděl, nesmí, anebo nemusí.

³² § 2 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. Vydání. In: Beck-online

³³ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 120

Případy, ve kterých státní zástupce stíhat nesmí, jsou uvedeny v § 10, §11, §11a, §163 a § 163a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Případy, kdy státní zástupce stíhat trestné činy nesmí:

- jde-li o osoby vyňaté z pravomoci orgánů činných v trestním řízení, neboť požívají výsady a imunity,
- je-li trestní stíhání nepřipustné,
- poškozený neudělil souhlas k trestnímu stíhání dle § 163 a §163a,
- je-li jurisdikce státu zúžena mezinárodními smlouvami.

Případy, kdy státní zástupce stíhat trestné činy nemusí:

- trestní stíhání je neúčelné dle § 172 odst. 2 písm. a), b), c),
- jsou-li splněny podmínky pro uplatnění odklonů dle § 307, § 309, §179.

Výjimkou ze zásady legality je zásada oportunity, která „umožňuje státnímu zástupci v konkrétním případě z důvodu účelnosti (vhodnosti) nestíhat pachatele, ačkoliv obecné podmínky pro trestní stíhání jsou splněny. Jsou jimi podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, odstoupení od trestního stíhání v řízení ve věcech mladistvých a podmíněné odložení podání návrhu na potrestání.“³⁴

3.4.2. Zásada legality dle CIC 1983

„Kdykoliv se ordinář alespoň s pravděpodobností doví o zločinu, opatrně zjistí sám osobně nebo prostřednictvím jiné vhodné osoby skutečnosti, okolnosti a příčetnost, pokud se toto šetření nejeví zbytečným.“³⁵

Pokud se ordinář dozví, že došlo ke spáchání zločinu, je povinen prošetřit okolnosti spáchaného zločinu a zahájit tak přípravné řízení. Tato povinnost vychází především z prvořadě povinnosti diecéze podporovat blaho diecéze a dodržování církevní kázně.³⁶

³⁴ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 123

³⁵ kán. 1717 §1 CIC 1983

³⁶ Srov.: BEAL, John P., CORIDEN, James, GREEN, Zhomas J. (eds), New Commentary on the Code of Canon Law, New York:Paulist Press, 2000, str. 1807

3.4.3. Zásada legality – základní shody a rozdíly

Stejně jako v trestním řízení sekulárním, tak i v trestním řízení kanonickém existuje povinnost prošetřit všechny trestné činy, o kterých se ordinář dozví a rozhodnout, zda se zahájí vlastní trestní řízení, a to buď v trestním řízení mimosoudním, nebo v řízení soudním. V trestním řízení sekulárním tato povinnost leží na státním zástupci, zatímco v trestním řízení kanonickém je tato povinnost na ordináři.

3.5. Zásada oficiality

3.5.1. Zásada oficiality dle zákona č. 141/1961 Sb.

„Jestliže tento zákon nestanoví něco jiného, postupují orgány činné v trestním řízení z úřední povinnosti. Trestní věci musí projednávat urychleně bez zbytečných průtahů; s největším urychlením projednávají zejména vazební věci a věci, ve kterých byl zajištěn majetek, je-li to zapotřebí vzhledem k hodnotě a povaze zajištěného majetku. Trestní věci projednávají s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána; při provádění úkonů trestního řízení lze do těchto práv osob, jichž se takové úkony dotýkají, zasahovat jen v odůvodněných případech na základě zákona a v nezbytné míře pro zajištění účelu trestního řízení. K obsahu petic zasahujících do plnění těchto povinností orgány činné v trestním řízení nepřihlížejí.“³⁷

Zásada oficiality znamená, že orgány činné v trestním řízení zahajují trestní řízení z úřední povinnosti – ex officio, a to znamená, že orgány činné v trestním řízení jsou povinny provádět procesní úkony bez ohledu na vůli procesních stran. Orgán činný v trestním řízení je povinen tento úkon provést, i kdyby s ním nesouhlasil a tento úkon provést nechtěl.

„Zásada oficiality vyjadřuje zvláštní povahu trestního řízení, ve kterém se uplatňují nejen individuální zájmy, ale v rozhodující míře zájmy celé společnosti, která k jeho provádění pověřuje stát reprezentovaný orgány činnými v trestním

³⁷§2 odst. 4 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním. Komentář. 7.vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

řízení.“³⁸ Zájem veřejnosti je v zásadě nadřazen zájmu jednotlivce a stát odpovídá za potrestání členů společnosti, kteří tento veřejný zájem nějakým způsobem ohrozili. Tím zároveň garantuje rovnost všech lidí před zákonem. „*Tato zásada, která plyne z práva a povinnosti státu chránit demokratický právní řád a právní statky, platí pro všechny orgány činné v trestním řízení (§ 12 odst. 1) a pro celé trestní řízení. Jakmile jsou dány zákonné podmínky pro provedení určitého procesního úkonu, je příslušný orgán zásadně povinen takový úkon provést a nemůže od něho upustit např. pro jeho neúčelnost nebo proto, že si jeho provedení účastníci procesu nepřejí.*“³⁹ Jsou-li dány zákonné podmínky pro provedení určitého procesního úkonu, z této zásady vyplývá nejen právo, ale i povinnost orgánu činného v trestním řízení, tento úkon provést.

„*V některých případech je postup orgánů činných v trestním řízení vázán na návrh, podnět nebo žádost oprávněného subjektu.*“⁴⁰ Tyto případy můžeme označit jako výjimky ze zásady oficiality a takových případů zná trestní řád hned několik. Na návrh soud například rozhoduje o náhradě škody, o svědečném, apod. Poškozená fyzická nebo právnická osoba nemůže zahájit řízení žalobou tak, jako je tomu v procesním řízení civilním, může pouze podat trestní oznámení a dát tak podnět k zahájení trestního stíhání. Soukromá žaloba v trestním právu procesním vůbec neexistuje. Se zásadou oficiality se prolíná zásada obžalovací, na základě níž může začít soud věc projednávat, jen pokud mu byla podána státním zástupcem obžaloba, návrh na potrestání nebo návrh na schválení dohody o prohlášení viny a přijetí trestu.

Některé orgány činné v trestním řízení mohou učinit některý z procesních úkonů jen se souhlasem jiného orgánu činného v trestním řízení.

Druhou a opravdovou výjimkou ze zásady oficiality jsou opravné prostředky, jejichž podání jsou pouze v dispozici procesních stran. V každém rozhodnutí vydaném orgánem činným v trestním řízení jsou procesní strany

³⁸ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 119

³⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013, str. 27-28

⁴⁰ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 119

poučeny o možnostech podání opravných prostředků a záležití jen na jejich vůli, jestli využijí možnost opravný prostředek podat či nikoli.⁴¹

3.5.2. Zásada oficiality dle CIC 1983

Zásada oficiality platí i v trestním řízení podle CIC, o čemž značí například již zmíněný kán. 1717 § 1 *„Kdykoliv se ordinář alespoň s pravděpodobností doví o zločinu, opatrně zjistí sám osobně nebo prostřednictvím jiné vhodné osoby skutečnosti, okolnosti a přičetnost, pokud se toto šetření nejeví zbytečným.“*

Toto ustanovení kromě zásady legality v sobě skrývá právě i zásadu oficiality, neboť značí, že je ordinář povinen prošetřit zločin, o němž se dozví, je tedy povinen zahájit šetření z úřední povinnosti a z úřední povinnosti je podle kán.1718 povinen následně rozhodnout, zda je nutné zahájení trestního řízení nebo zda postačí vyřešení věci mírnějšími prostředky, např. napomenutím nebo důtkou. Pokud dojde ordinář k závěru, že je nutné zahájit trestní řízení, musí následně rozhodnout, zda se použije soudní nebo mimosoudní řízení.

Formální odpovědnost za zahájení přípravného řízení spočívá na církevní autoritě, tedy ordináři, a ne na soukromých osobách.⁴²

V případě zahájení řízení mimosoudního, předá ordinář spis ochránci spravedlnosti dle kán. 1721 §1: *„Jestliže ordinář rozhodl, že se zahájí trestní řízení soudní, předá akta vyšetřování ochránci spravedlnosti, který předloží soudci žalobu podle kán. 1502 a 1504.“* Ochránce spravedlnosti je po převzetí akt povinen z úřední povinnosti vypracovat žalobu a následně jí předat soudci.

Ochránce spravedlnosti má v kanonické trestním řízení podobnou funkci jako státní zástupce v trestním řízení sekulárním.

Výjimkou ze zásady oficiality je v trestním řízení kanonickém, stejně jako v řízení sekulárním, odvolání a zpětvzetí žaloby ochráncem spravedlnosti. *„Obžalovaný může podat odvolání i v případě, že byl rozsudkem osvobozen pouze*

⁴¹ Srov.: Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013, str. 27-28

⁴² Srov.: BEAL, John P., CORIDEN, James, GREEN, Zhomas J. (eds), *New Commentary on the Code of Canon Law*, New York:Paulist Press, 2000, str. 1807

proto, že trestní postih byl dán na uvážení soudci nebo protože soudce použil oprávnění dle kán. 1344 a 1345⁴³ a „Ochránce spravedlnosti se může odvolat, jestliže má za to, že nebylo dostatečně napraveno pohoršení a obnovena spravedlnost.“⁴⁴ Odvolání proti rozhodnutí je tedy v dispozici obžalovaného a ochránce spravedlnosti, záleží tedy na jejich vůli, zda se proti rozhodnutí odvolají nebo neodvolají. Žalobu může vzít ochránce spravedlnosti zpět, ale jen s přivolením ordináře a obžalovaného.⁴⁵

3.5.3. Zásada oficiality – základní shody a rozdíly

Zásada oficiality se taktéž uplatňuje v obou případech, jediným rozdílem jsou orgány, které jsou z úřední povinnosti povinny konat.

Orgány činné v trestním řízení sekulárním jsou povinny jednat z úřední povinnosti a z úřední povinnosti činit všechny úkony, státní zástupce je z úřední povinnosti povinen stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví a z úřední povinnosti podat soudu obžalobu.

V trestním řízení kanonickém je povinen prošetřit všechny skutečnosti spáchaného zločinu ordinář, který pak z úřední povinnosti je povinen rozhodnout zda je třeba zahájit trestní řízení, a to jestli soudní či mimosoudní. Pokud soudní, je pak z úřední povinnosti povinen jednat ochránce spravedlnosti.

V obou řízeních je také výjimkou ze zásady oficiality odvolání, které je úkonem dispozičním, jelikož je jen na procesních stranách, jestli se proti rozhodnutí soudu prvního stupně odvolají nebo neodvolají.

3.6. Zásada rychlého procesu

3.6.1. Zásada rychlého procesu dle zákona č. 141/1961 Sb.

„Trestní věci musí projednávat urychleně bez zbytečných průtahů; s největším urychlením projednávají zejména vazební věci a věci, ve kterých byl

⁴³ kán. 1727 §1 CIC 1983

⁴⁴ kán. 1727 §2 CIC 1983

⁴⁵ kán. 1724 CIC 1983

*zajištěn majetek, je-li to zapotřebí vzhledem k hodnotě a povaze zajištěného majetku.*⁴⁶

Zásada rychlého procesu je upravena v § 2 odst. 5 trestního řádu a navazuje na čl. 38 odst. 2 LPS⁴⁷, který stanoví, že má každý jedinec právo, aby bylo v jeho věci rozhodnuto bez zbytečných průtahů. Tato zásada je taktéž upravena v ustanovení § 5 odst. 2 zákona o soudech a soudcích. *„Jde o zásadu všeobecného charakteru v tom smyslu, že zavazuje všechny orgány činné v trestním řízení a že se uplatňuje ve všech stádiích trestního řízení, včetně řízení vykonávacího.*“⁴⁸

V návaznosti na toto si Trestní řád zakládá na co nejrychlejším projednání věci, což ovšem nesmí být na úkor objasnění věci a tím i na úkor spravedlivého rozhodnutí ve věci. Každá osoba má právo na to, aby byla jeho věc projednána spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě nezávislým a nestranným soudem. *„Kritérium přiměřené lhůty k projednání a rozhodnutí trestní věci je subjektivním pojmem, který se může lišit a také se liší podle povahy každého individuálního případu. Časově přiměřené, tj. v únosných časových mezích probíhající trestní řízení usnadňuje dokazování.*“⁴⁹ Zbytečné průtahy ve věci mají negativní vliv na trestní řízení, a to především proto, že se tím snižuje kvalita a množství důkazů.⁵⁰ Zdlouhavé vedení trestního řízení snižuje účelnost, výchovné i preventivní působení trestního řízení a snižuje se tak i autorita právního řádu a orgánů činných v trestním řízení.⁵¹

Snaha o co nejrychlejší projednání věci a vydání rozhodnutí je představena především zavedením trestního příkazu, zkráceného přípravného řízení, přípravného řízení nebo například možností řízení před samosoudcem. Zvláště velký důraz na rychlost se klade v případě řízení vazebního.⁵² *„Nepochybně k rychlosti řízení ve vazebních věcech přispívá stanovení nepřekročitelných lhůt*

⁴⁶§2 odst. 4 (věta druhá) o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

⁴⁷ „Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Veřejnost může být vyloučena jen v případech stanovených zákonem.“

⁴⁸ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 123 - 124

⁴⁹ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 124

⁵⁰ Srov.: Zákon č.141/1961 Sb. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Dostupné z: www.beck-online.cz, str. 29

⁵¹Srov.: Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 124

⁵²Srov.: Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013, str. 29 - 30

*pro trvání vazby.*⁵³ K urychlení přípravného řízení má přispět právo obviněného i poškozeného kdykoliv v průběhu přípravného řízení žádat státního zástupce o odstranění průtahů v řízení, stanovené v § 157 a.⁵⁴ Určitým prostředkem proti nečinnosti soudů a tím průtahů v řízení jsou tedy stížnost na průtahy v řízení a návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu. Pro řízení před soudem je urychlení procesu zaručeno stanovenými pořádkovými lhůtami pro nařízení hlavního líčení, veřejného zasedání, popř. k učinění jiného úkonu směřujícího ke skončení řízení, jejichž porušení by mohlo vést i ke kárné odpovědnosti soudce a stanovenými lhůtami k podání řádných opravných prostředků.⁵⁵

3.6.2. Zásada rychlého procesu dle CIC 1983

Zásadu rychlého procesu lze nalézt i v trestním řízení kanonickém, a to především v kán. 1446, 1453 nebo 1465. Kán. 1446 Kodexu kanonického práva upravuje povinnosti soudců a soudních úředníků, a mimo jiné jim stanoví, „*aby případné spory byly co nejdříve vyřešeny.*“

Kán. 1453 hovoří o pořádkových lhůtách pro vydání rozhodnutí ve věci, a to následovně: „*Soudcové i soudy dbají, aby všechny záležitosti byly při zachování spravedlnosti co nejdříve ukončeny a aby u soudu prvního stupně se věci neprotahovaly přes jeden rok a u soudu druhého stupně přes šest měsíců.*“ Kán. 1453 tedy zavazuje soud vydat rozhodnutí v prvním stupni ve lhůtě jednoho roku a ve druhém stupni ve lhůtě šesti měsíců.

Kán. 1465 v §3 zase stanoví, že „*soudce dbá na to, aby prodlužováním lhůt netrval spor příliš dlouho.*“ Soudci je umožněno prodlužovat některé lhůty, ale při prodlužování těchto lhůt by měl soudce brát zřetel na to, aby trestní řízení tímto netrvalo moc dlouho.

Dalším znakem toho, že by i kanonické trestní řízení mělo probíhat bez zbytečných průtahů a pokud možno nejrychleji je i kán. 1513 § 3 : „*soudce má tuto věc co nejrychleji vyřešit rozhodnutím,*“ nebo kán. 1527 v §2 „*Jestliže strana trvá na tom, aby byl připuštěn důkaz, který soudce zamítl, rozhodne o tom soudce co nejrychleji.*“ Pokud jde o odvolací řízení, i zde je v kán. 1631 upraveno, že by

⁵³ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 126

⁵⁴Srov.: Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007ka z práce, str. 125

⁵⁵ Srov.: Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 125

měl odvolací soud rozhodnout, co nejrychleji: „*Jestliže vznikne otázka o právu odvolat se, rozhoduje o ní co nejrychleji odvolací soud podle norem ústního řízení sporného.*“

Kanonické právo, stejně jako české trestní právo, zná také pojem Trestního příkazu, ovšem úplně v jiném smyslu. Kodexem kanonického práva je pojem trestního příkazu upraven v kán. 1319. Trestním příkazem rozumíme podle Kodexu kanonického práva rozhodnutí, kterým se přímo konkrétní osobě či osobám ukládá něco činit nebo opomenout. Takto učiněný příkaz musí obsahovat nějakou sankci, hrozbu za nesplnění povinnosti. Trestním příkazem se tedy ukládá určitá právní povinnost a v případě nesplnění této povinnosti se uloží určitá trestní sankce.

3.6.3. Zásada rychlého procesu – základní shody a rozdíly

Základem zásady rychlého procesu je, že se má ve věci rozhodnout co nejrychleji a bez zbytečných průtahů, a to jak v trestním řízení kanonickém, tak v trestním řízení sekulárním.

Jak v trestním řízení kanonickém, tak v trestním řízení sekulárním je potřeba vydat rozhodnutí, co nejdříve a zbytečně tento proces neprodlužovat.

Oba tyto právní systémy znají pojem Trestního příkazu, ale v každém systému má tento pojem zcela jiný význam. Kanonické právo zná pojem trestní příkaz, jako zvláštní druh rozhodnutí, kterým se nějaké osobě ukládá povinnost něco učinit nebo opomenout, a pokud takto uloženou povinnost tato osoba nesplní, je jí uložena určitá trestní sankce. Zatímco v českém trestním řízení je pojem Trestního příkazu chápán jako rozhodnutí, kterým samosoudce bez nařízení hlavního líčení ukládá trest v případě, že je nepochybně prokázán skutkový stav.

3.7. Zásada přiměřenosti

3.7.1. Zásada přiměřenosti dle zákona č. 141/1961 Sb.

Zásada přiměřenosti je Trestní řádem vymezena stejně jako zásady rychlého procesu v § 2 odst. 4 věta třetí a čtvrtá: „*Trestní věci projednávají s plným*

šetřením práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána; při provádění úkonů trestního řízení lze do těchto práv osob, jichž se takové úkony dotýkají, zasahovat jen v odůvodněných případech na základě zákona a v nezbytné míře pro zajištění účelu trestního řízení. K obsahu petic zasahujících do plnění těchto povinností orgány činné v trestním řízení nepřihlížejí.“

„Tato zásada se označuje jako zásada přiměřenosti nebo také zásada zdrženlivosti.“⁵⁶ Zásada přiměřenosti znamená, že do nezadatelných práv dané jedinci Listinou základních práv a svobod může být zasahováno jen na základě zákona a v nezbytné míře, tedy jen tak, jak to stačí k zajištění účelu trestního řízení. Orgány činné v trestním řízení mají postupovat tak, aby do těchto práv zasahovaly, co nejméně, což znamená, že orgány činné v trestním řízení mají jednat tak, jak to vyžaduje význam a výchovný účel trestního řízení. Zásada přiměřenosti má být výrazem humánnosti trestního řízení a úcty k lidským právům a svobodám, který navazuje na zásady trestního stíhání jen ze zákonných důvodů a presumpce nevin, které doplňuje a prohlubuje.⁵⁷

3.7.2. Zásada přiměřenosti dle CIC 1983

V kanonickém trestním řízení se stejně jako v českém trestním řízení uplatňuje zásada *ultima ratio*, která znamená, že uložení trestu má být použito až jako nejzazší prostředek a to tam, kde je nutno obnovení církevního pořádku nebo náprava pachatele, výrazně se tedy uplatňuje zásada kanonické umírněnosti (*aequitas canonica*).

Kanonická přiměřenost je principem aplikace norem kanonického práva za účelem vyloučení nepřiměřené tvrdosti pozitivních předpisů. Přiměřené ukládání trestů a nutnost přiměřeného rozhodnutí je dále zmíněno například v kán. 1457 § 1 „Soudcové, kteří odmítnou konat spravedlnost, ač jsou příslušní,.....mohou být příslušným představeným postiženi přiměřenými tresty, včetně zbavení úřadu,“ nebo taktéž například v kán. 1489 „Advokáti a zástupci, kteří se zpronevěří svému úřadu přijímáním darů se suspendují od výkonu zastupování a stíhají peněžitým trestem nebo jinými přiměřenými tresty.“

⁵⁶ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 127

⁵⁷ Srov.: Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 127

3.7.3. Zásada přiměřenosti – základní shody a rozdíly

Zásada přiměřenosti v trestním řízení sekulárním je chápána tak, že orgány činné v trestním řízení jsou oprávněny zasahovat do osobních práv člověka zaručených mu Listinou základních práv a svobod, jen tak jak je to nutné. A zásada přiměřenosti v řízení kanonickém je viděna spíše v přiměřeném ukládání trestů, a která předpokládá v určitém mimořádném případě nepoužít předpis platného práva.

3.8. Zásada zjištění skutkového stavu věci

3.8.1. Zásada zjištění skutkového stavu věci dle zákona č. 141/1961 Sb.

Zásada zjištění skutkového stavu věci⁵⁸ je upravena Trestním řádem v § 2 odst. „*Orgány činné v trestním řízení postupují v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v tomto zákoně a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Doznání obviněného nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu. V přípravném řízení orgány činné v trestním řízení objasňují způsobem uvedeným v tomto zákoně i bez návrhu stran stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch osoby, proti níž se řízení vede.*“

Uvedená zásada se označuje i jinými názvy, zpravidla jako „zásada materiální pravdy“. „*Spojování pojmu materiální pravda s požadavkem faktického zjištění tzv. pravdy absolutní je zavádějící, neboť je jasné, že jde o cíl nesplnitelný.*“⁵⁹ Zjištění absolutní pravdy není prakticky možné, neboť složitost zjišťování všech skutečností dovoluje zjistit „*pouze vysokou podobnost určitého skutkového stavu, tedy dosažení tzv. praktické jistoty*“⁶⁰. Pojem materiální pravdy tedy označuje způsob zjišťování podkladů pro rozhodnutí. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny zjistit skutkový stav věci, a to tak, aby o něm nebyly důvodné pochybnosti a v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí.

⁵⁸ Dříve „zásada objektivní pravdy“

⁵⁹ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 129 - 130

⁶⁰ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 130

Nestačí pouze usvědčit pachatele, ale je nutné bezpečné zjištění skutečností, které dají základ pro spravedlivé rozhodnutí. Je tedy nutné zjištění bezpečného skutkového stavu bez důvodných pochybností. Podkladem pro rozhodnutí mohou být jen nepochybně, spolehlivě, pravdivě a v souladu s realitou zjištěné skutečnosti. Dokazovat se ovšem mají jen skutečnosti důležité pro trestní řízení. „*Dokazování skutečností jiných, které nejsou pro trestní řízení významné, by jednak nevedlo k objasnění předmětu dokazování, ale naopak by předmět dokazování zatemňovalo, a jednak by oddalovalo včasné rozhodnutí ve věci samé.*“⁶¹ Tyto skutečnosti jsou orgány činné v trestním řízení povinny objasňovat jak ve prospěch, tak i v neprospěch obviněného a ani doznání obviněného je této povinnosti nezbavuje, i tak jsou povinni zjistit skutkový stav a všechny skutečnosti.⁶²

Zásada zjištění skutkového stavu věci navazuje na zásadu presumpce nevinny, a to konkrétně tím, že pokud nebude zjištěn skutkový stav bez důvodných pochybností a tyto pochybnosti nepůjde rozptýlit dalším prováděním důkazů, bude muset být rozhodnuto podle principu *in dubio pro reo*.⁶³

3.8.2. Zásada zjištění skutkového stavu věci dle CIC 1983

Kodex kanonického práva upravuje i tuto zásadu a to konkrétně v kán. 1608, který omezuje rozhodnutí soudce na to, že k jeho rozhodnutí je nutná „*mravní jistota o věci.*“ Na základě shromážděných důkazů uvedených v soudních spisech (*ex actis et probatis*)⁶⁴, musí jejich rozhodnutí vyloučit každou odůvodněnou a rozumnou pochybnost, tj. jejich rozhodnutí musí být mravně jisté⁶⁵. „*V současné kanonické vědě se obecně přijímá definice morální jistoty tak, jak ji definoval papež Pius XII. ve svém proslovu soudcům Římské roty 1. října 1942: na jedné straně se odlišuje od pravděpodobnosti tím, že vylučuje každou odůvodněnou a rozumnou pochybnost a na druhé straně se odlišuje od absolutní jistoty tím, že ponechává absolutní možnost opaku.*“⁶⁶ Absolutní jistotu, tj. takovou, při které „*je*

⁶¹ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 130

⁶² Srov.: CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 4. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006, str. 82-83

⁶³ Srov.: Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 131

⁶⁴ Srov. CIC/1983, kán. 1608, §2

⁶⁵ Srov. CIC/1983, kán. 1608, §1

⁶⁶ ERDŐ, Peter: *Problémy s morální jistotou v procesu manželské neplatnosti*, Časopis Tribunál, 1/2002, dostupné z: <http://tribunal.kapitula.sk/2002-1/problemy.htm>

*úplně vyloučena každá možná pochybnost*⁶⁷ nelze požadovat v tom smyslu, že je navždy ponechána absolutní možnost opaku. Morálně jisté je tedy „*takové rozhodnutí soudce, proti kterému chybí rozumný důvod pochybovat*“⁶⁸.

Takto pojímaná morální jistota soudce je unikátní a vlastní kanonickému právu. Je to jistota objektivní, nikoliv jen subjektivní, založená na čistě subjektivních faktorech. K tomu napomáhá i procesní právo tím, že zakazuje podávat soudci informace, které nejsou zaznamenány v aktech.⁶⁹ Tuto jistotu má soudce získat z průběhu dokazování, tedy z akt a důkazů, a pokud soudce tuto mravní jistotu nenabude, je povinen obžalovaného zprostit žaloby. Soudce si tedy musí být jist, že byly objasněny všechny skutečnosti týkající se spáchaného zločinu a měl by si být jist, že daný zločin spáchal obžalovaný. Pokud existuje jakákoliv pochybnost o vině obžalovaného, nemůže být vynesena odsuzující rozsudek – tzv. zásada *in dubio pro reo* („v pochybnostech ve prospěch obviněného“). „*Judikatura zdůrazňuje, že použití zásady in dubio pro reo přichází v úvahu jen tehdy, jestliže pochybnosti, které vznikly v trestním řízení o nějaké skutečnosti, trvají i po provedení a zhodnocení všech dostupných důkazů.*“⁷⁰ Jestliže došlo k provedení všech shromážděných důkazů a zůstaly-li pochybnosti o vině obviněného i přes veškeré snahy tyto pochybnosti rozptýlit, vynese soud vždy zprošťující rozsudek. Nabytí této jistoty musí být objektivní a musí vyplývat ze shromážděných důkazů se zárukami jejich důkazní síly, z diskuse o shromážděných důkazech a ze skutečnosti jestli měl obviněný možnost bránit se.⁷¹

Navíc rozhodnutí ve věci by mělo „*podat důvody, jak právní tak skutkové, o něž se opírá výroková část rozsudku,*“⁷² a „*jestliže je jistota o zločinu a trestní žaloba nezanikla, vydá rozhodnutí podle kán. 1342 – 1350 s alespoň krátkým odůvodněním po stránce právní i skutkové.*“⁷³ Tyto kánony tedy svědčí o tom, že v rozhodnutí musí být uvedena i skutková podstata zločinu a uvedeno, na základě čeho se takto rozhodlo.

67 GROCHOLEWSKI, Zenon. *Morální jistota jako klíč pro čtení norem procesního práva*, str. 7

68 ERDŐ, Peter: *Problémy s morální jistotou v procesu manželské neplatnosti*, Časopis Tribunál, 1/2002, dostupné z: <http://tribunal.kapitula.sk/2002-1/problemy.htm>

69 Srov. kán. 1604, §1 CIC 1983

70 Jelínek J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 117

71 Srov.: GROCHOLEWSKI, Zenon: *Klíčové principy Trestného práva v Církvi*, Časopis Tribunál, 2/2003, dostupné z: <http://tribunal.kapitula.sk/2003-2/klucove.htm>

72 kán. 1611 odst. 2 CIC 1983

73 kán. 1720, odst. 3 CIC 1983

3.8.3. Zásada zjištění skutkového stavu věci – základní shody a rozdíly

Zásada zjištění skutkového stavu podle Trestního řádu stanoví, že orgány činné v trestním řízení jsou povinny zjistit skutkový stav věci, a to tak, aby o něm nebyly důvodné pochybnosti a v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Kodex kanonického práva zase stanoví, že k tomu, aby mohl soudce rozhodnout, musí nabýt mravní jistotu a tato jistota má být nabyta z průběhu dokazování.

Tedy v obou případech je třeba, aby se dokazováním skutečně zjistilo, jak a kým se zločin stal; i když Kodex kanonického práva přímo nehovoří o zjišťování skutkového stavu věci, hovoří ovšem o tom, že soudce má nabýt mravní jistotu o věci z akt a důkazů, a že v rozhodnutí má být uvedeno zdůvodnění jak právní tak i skutkové, stejně jako je tomu u rozhodnutí podle Trestního řádu.

V obou případech se také uplatňuje zásada „*in dubio pro reo*“, která ukládá povinnost soudcům, kteří ve věci rozhodují, že v případě jakýchkoli pochybností o tom, jestli se trestný čin stal nebo v pochybnostech o osobě pachatele a nebylo-li možno tyto pochybnosti dokazováním rozptýlit, zprostit obviněného obžaloby a vynést tak zprošťující rozsudek.

3.9. Zásada vyhledávací

3.9.1. Zásada vyhledávací dle zákona č. 141/1961 Sb.

„V řízení před soudem státní zástupce a obviněný mohou na podporu svých stanovisek navrhnout a provádět důkazy. Státní zástupce je povinen dokazovat vinu obžalovaného. To nezbavuje soud povinnosti, aby sám doplnil dokazování v rozsahu potřebném pro své rozhodnutí.“⁷⁴

Tato zásada má úzký vztah k zásadě oficiality, a to především tím, že orgány činné v trestním řízení jsou povinny vyhledávat a provádět důkazy i bez návrhu stran z úřední povinnosti. „*Obě zásady mají společný základ a společné rysy. Zatímco zásada oficiality se vztahuje na trestní řízení jako celek, zásada*

⁷⁴ § 2 odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

vyhledávací se vztahuje jen na určitou část řízení – řízení důkazní.“⁷⁵ Zásada vyhledávací konkretizuje zásadu oficiality.

„Se zásadou vyhledávací souvisejí tři zásadní problémy: kdo nese procesní odpovědnost za zjištění skutkového stavu v trestním řízení, otázka tzv. nesporných skutečností a institut dohody o vině a trestu.“⁷⁶ Orgány činné v trestním řízení jsou povinny pravdivě zjistit skutkový stav věci, který orgány činné v trestním řízení zjistí nalezením a provedením důkazů. Orgány činné v trestním řízení tedy nesou odpovědnost za nalezení důkazů významných pro trestní řízení. Ani doznání obviněného orgány činné v trestním řízení nezbavuje této povinnosti. Orgány činné v trestním řízení tedy zkrátka musí vyhledávat důkazy a to jak v neprospěch obviněného, tak i v jeho prospěch.⁷⁷ Vše výše uvedené však nevylučuje možnost součinnosti stran při dokazování, strany mohou samy předkládat soudu důkazy podporující jejich tvrzení.

Dohoda o vině a trestu je výjimkou ze zásady vyhledávací, neboť rozhodnutí soudu o schválení dohody o vině a trestu je založeno na dohodě uzavřené mezi obviněným a státním zástupcem a na prohlášení obviněného, že spáchal uvedený trestný čin. Rozhodnutí soudu schválit tuto dohodu tedy není ovlivněno důkazy předloženými orgány činnými v trestním řízení.⁷⁸

3.9.2. Zásada vyhledávací dle CIC 1983

Zásada vyhledávací se v kanonickém trestním řízení uplatňuje v celém trestním řízení. Ordinář je povinen opatrně věc prošetřit a zjistit všechny skutečnosti případu. Takové šetření souvisí s prvořadou odpovědností diecéze za podporování blaha diecéze a zajištění církevní kázně.⁷⁹ Tuto zásadu naplňuje především kán. 1452 § 2: „soudce může doplnit zanedbání stran v poskytování důkazů nebo uplatňování námitek, kdykoliv to považuje za nutné k zabránění vážně nespravedlivému rozsudku...“.

⁷⁵ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 132

⁷⁶ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 3. Vydání, Praha: Leges, 2013, str. 160 -161

⁷⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013, str. 37

⁷⁸ Srov.: Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 3. Vydání, Praha: Leges, 2013, str. 162 -163

⁷⁹ Srov.: BEAL, John P., CORIDEN, James, GREEN, Zhomas J. (eds), *New Commentary on the Code of Canon Law*, New York:Paulist Press, 2000, str. 1807

Důkazní břemeno leží v kanonickém řízení podle kán. 1526 § 1 především na straně žaloby „*Povinnost dokazovat má ten, co něco tvrdí*“, což znamená, že pokud ordinář dojde k závěru, že je nutné proti obviněnému zahájit soudní či mimosoudní řízení je nutné, aby mu vinu prokázal. Obžalovaný není během řízení povinen doznat se k trestnému činu a zároveň mu nemůže být uložena povinnost přísahat, že bude mluvit pravdu (*iusiurandum de veritate dicenda*).⁸⁰

Taktéž tedy jako v trestním řízení sekulárním se musí v trestním řízení kanonickém z úřední povinnosti věc prošetřit, zjistit všechny okolnosti zločinu a musí se obviněnému dostatečně prokázat vina anebo jeho nevina (stačí pochybnost), aby mohlo být ve věci rozhodnuto.

3.9.3. Zásada vyhledávací – základní shody a rozdíly

Stejně tedy jako v trestním řízení sekulárním se musí v trestním řízení kanonickém z úřední povinnosti věc prošetřit, zjistit všechny okolnosti zločinu a musí se obviněnému dostatečně prokázat vina anebo jeho nevina (stačí pochybnost), aby mohlo být ve věci rozhodnuto. V obou řízeních se musí jasně zjistit skutkový stav, vše řádně prošetřit, shromáždit důkazy a pak na základě všech zjištěných skutečností rozhodnout.

3.10. Zásada volného hodnocení důkazů

3.10.1. Zásada volného hodnocení důkazů dle zákona č. 141/1961

Sb.

„Orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.“⁸¹

Zásadu volného hodnocení důkazů nenalezneme, na rozdíl od jiných zásad, v ústavních předpisech. Trestní řád stanoví, že orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého uvážení, nestanoví a neupravuje dále žádná další pravidla hodnocení důkazů, nestanoví váhu ani důkazní sílu jednotlivých

⁸⁰ Srov.: HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, str. 310

⁸¹ §2 odst. 6 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

důkazů, nestanoví ani míru důkazů potřebných k prokázání určité skutečnosti. Hodnocení důkazů probíhá bez jakéhokoli omezení zákonem, tedy podle volného uvážení orgánu činného v trestním řízení. Důkazy jsou hodnoceny z hlediska jejich závažnosti, zákonnosti, věrohodnosti a pravdivosti.⁸²

Zásada volného hodnocení důkazů je založena na vnitřním přesvědčení orgánů činných v trestním řízení, které důkazy hodnotí dle vlastního uvážení a přesvědčení založených na pečlivém zvážení, což ovšem, jak by se mohlo zdát, není projevem libovůle.

„Zásada volného hodnocení důkazů je základním a nezbytným předpokladem zjištění materiální pravdy v trestním řízení.“⁸³

3.10.2. Zásada volného hodnocení důkazů dle CIC 1983

V kodexu kanonického práva je tato zásada založena na hodnocení důkazů podle svědomí soudce, který ve věci rozhoduje *„Důkazy musí soudce hodnotit podle svého svědomí při zachování právních norem o účinnosti některých důkazů.“⁸⁴* To znamená, že v kanonickém trestním řízení hodnotí důkazy soudce, který má ve věci rozhodnout, a že záleží jen na jeho svědomí, které důkazy označí za důležité, které za méně důležité a které jako nepoužitelné. Tento soudce je však při hodnocení důkazů omezen ustanoveními o účinnosti některých důkazů⁸⁵, jako například kán. 1541 *„Veřejné listiny dokazují všechno, co se v nich přímo a hlavně tvrdí, pokud opačnými a zřejmými důkazy není zjištěno něco jiného.“* Nebo kán. 1573 *„Výpověď jednoho svědka nemůže být plným důkazem, pokud se nejedná o kvalifikovaného svědka....“*

3.10.3. Zásada volného hodnocení důkazů – základní shody a rozdíly

Zásada volného hodnocení důkazů je v trestním řízení sekulárním založeno na hodnocení důkazů podle vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení a v trestním řízení kanonickém na svědomí při zachování právních norem účinnosti

⁸²Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013, str. 41

⁸³ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 4. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006, str. 80

⁸⁴ kán. 1608 § 3 CIC 1983

⁸⁵ Legální hodnocení důkazů

některých důkazů. Zásada volného hodnocení důkazů je tedy v obou případech stejná, v obou případech hodnotí důkazy orgán na základě svého dojmu a svého svědomí.

Rozdílem však je, že v trestním řízení kanonickém je rozhodováno na základě svědomí, ale při zachování některých právních norem o účinnosti některých důkazů, což znamená, že Kodex kanonického práva u některých důkazů stanoví jejich věrohodnost a sílu, čímž se musí soudce během hodnocení řídit. V tomto se v kanonickém trestním řízení objevuje prvek legálního hodnocení důkazů. To v trestním řízení sekulárním není.

3.11. Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími

3.11.1. Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími dle zákona č. 141/1961 Sb.

„Všechny orgány činné v trestním řízení spolupracují se zájmovými sdruženími občanů a využívají jejich výchovného působení.“⁸⁶ „Na citované ustanovení organicky navazuje ustanovení § 3 odst. 1, které stanoví, že zájmová sdružení občanů mohou působit při zamezování a předcházení trestné činnosti způsobem uvedeným v trestním řádu.“⁸⁷

Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími je založena na posilování výchovného působení na odsouzené osoby a je uskutečňována především při zamezování a předcházení trestné činnosti, při náhradě vazby, při zajišťování účasti veřejnosti při veřejném projednání věci v místě spáchání trestného činu, při výchově osob převzetím záruky za chování obviněného, za převýchovu odsouzeného či za dovršení nápravy odsouzeného.⁸⁸

Zásada spolupráce orgánů činných v trestním řízení se zájmovými sdruženími občanů je zásadou, která umožňuje veřejnosti více se účastnit „boje“ s protispolečenskými jevy a tím pomáhat k zamezování a předcházení trestné

⁸⁶ §2 odst. 7 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

⁸⁷ Srov.: Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 138-139

⁸⁸ Srov.: Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013, str. 43

činnosti. Spolupráce se zájmovými sdruženími má význam především tam, pokud toto zájmové sdružení obviněného zná anebo je obviněný dokonce členem takového sdružení. *„Zájmovými sdruženími občanů se rozumí odborové organizace nebo organizace zaměstnavatelů a ostatní občanská sdružení s výjimkou politických stran a politických hnutí, církve, náboženské společnosti a právnické osoby sledující v předmětu své činnosti charitativní účely.“*⁸⁹ Takové zájmové sdružení, které na sebe vezme záruku za obviněného, je povinné působit na obviněného výchovně, aby žil řádným životem, a dbá na to, aby obviněný nahradil škodu, kterou způsobil.

3.11.2. Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími dle CIC 1983

Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími není Kodexem kanonického práva upravena.

3.12. Zásada obžalovací

3.12.1. Zásada obžalovací dle zákona č. 141/1961 Sb.

*„Trestní stíhání před soudy je možné jen na základě obžaloby, návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o prohlášení viny a přijetí trestu (dále jen "dohoda o vině a trestu"), které podává státní zástupce. Veřejnou žalobu v řízení před soudem zastupuje státní zástupce.“*⁹⁰

Podstatou zásady obžalovací je *„rozdělení procesních funkcí mezi různé procesní subjekty, mezi obžalobu, obhajobu a soud.“*⁹¹ Dle této zásady jsou nejvýznamnější procesní funkce rozděleny, to znamená, že funkce žalobce, funkce obhajoby a funkce soudce jsou vykonávány jinými subjekty. Z toho vyplývá, že zásada obžalovací je protikladem principu inkvizičního. *„Feudální inkviziční proces spočíval na zásadě vyšetřovací. Všechny procesní funkce byly soustředěny u soudu. Soudce v sobě spojoval funkci vyšetřovatele, žalobce, obhájce a současně rozhodoval ve věci samé.“*⁹² Nyní má soudní jednání povahu sporu mezi

⁸⁹ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 139

⁹⁰ §2 odst. 8 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

⁹¹ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 140

⁹² Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 140

žalobcem a obžalovaným, kteří jsou v tomto řízení rovnoprávní, jelikož mají v řízení stejná práva podávat návrhy, vyjadřovat se, nabízet důkazy prokazující jejich tvrzení, klást otázky, apod.⁹³

Trestní řízení před soudem je možné jen podáním obžaloby, návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Obžaloba nebo návrh na potrestání jsou soudu podávány státním zástupcem, který pak zastupuje obžalobu jako procesní strana řízení, která před soudem stojí proti obžalovanému. K podání obžaloby či návrhu na potrestání není oprávněn nikdo jiný. „*Platí princip, že bez žalobce není soudce (nemo iudex sine actore)*.“⁹⁴ Obžaloba, návrh na potrestání či návrh na schválení dohody o vině a trestu (jakožto nového institut) jsou základními podklady pro soudní řízení, bez nichž nemůže být soudní řízení vůbec zahájeno.⁹⁵ Státní zástupce může vzít obžalobu zpět, a to kdykoliv až do momentu odebrání se soudu prvního stupně k závěrečné poradě. Po zahájení hlavního líčení tak může učinit však pouze se souhlasem obžalovaného.⁹⁶

Do podání obžaloby vede řízení státní zástupce. Po podání obžaloby se vedení řízení přechází na soud, který však může rozhodovat jen o skutečích uvedených v žalobním návrhu. Rozhodoval-li by soud o skutečích v žalobním návrhu neuvedených, pak by porušil zásadu obžalovací.⁹⁷

Zásada obžalovací se uplatňuje pouze v řízení před soudem, zejména v hlavním líčení. V přípravném řízení se zásada obžalovací neuplatňuje.⁹⁸

3.12.2. Zásada obžalovací dle CIC 1983

Zásada obžalovací je Kodexem kanonického práva upravena podobně jako v řízení trestním, pouze místo státního zástupce vystupuje ochránce spravedlnosti (*promotor iustitiae*). „*Jestliže ordinář rozhodl, že se zahájí trestní řízení soudní, předá akta vyšetřování ochránci spravedlnosti, který předloží soudci žalobu podle*

⁹³ Srov.: Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 141

⁹⁴ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 141

⁹⁵ Srov.: Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013, str. 44

⁹⁶ Srov.: Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013, str. 45

⁹⁷ Srov.: Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 143

⁹⁸ Srov.: Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 144

kán. 1502 a 1504.⁹⁹ Ordinář tedy v rámci přípravného řízení rozhoduje, zda je nutné zahájit trestní řízení proti pachateli zločinu a pokud dojde k závěru, že ano, musí ještě rozhodnout, zda se zahájí řízení mimosoudní (administrativní) nebo řízení soudní. Pokud se ordinář rozhodne pro řízení soudní, předá akta vyšetřování ochránci spravedlnosti, jehož povinností je vypracování žaloby a předání této soudci. Žaloba má být vypracována písemně a má v ní být uveden předmět kauzy, navržení důkazů a žádost o rozhodnutí ve věci

Ochránce spravedlnosti tedy vystupuje v trestním řízení kanonickém podobně jako státní zástupce v trestním řízení sekulárním.

Žalobu může vzít ochránce spravedlnosti zpět, ale jen se souhlasem ordináře a obžalovaného.¹⁰⁰

3.12.3. Zásada obžalovací – základní shody a rozdíly

V českém trestním právu procesním je trestné řízení před soudem zahájeno podáním obžaloby, v kanonickém trestním řízení není řízení před soudem zahájeno podáním žaloby, nýbrž jejím přijetím. Pokud obžaloba není podána a přijata, nemůže být soudní řízení vůbec zahájeno. Úprava zásady obžalovací je téměř shodně upravena v obou právních systémech.

Rozdílem snad pouze je, že v trestním řízení sekulárním podává obžalobu státní zástupce a že kromě obžaloby soudní řízení dále zahajuje návrh na potrestání či dohoda o vině a trestu a v trestním řízení kanonickém se soudní řízení zahajuje na základě žaloby podané soudu ochráncem spravedlnosti.

3.13. Rozhodování ve věci senátem

3.13.1. Zásada rozhodování ve věci senátem dle zákona č. 141/1961 Sb.

„V trestním řízení před soudem rozhoduje senát nebo samosoudce; předseda senátu nebo samosoudce rozhodují sami jen tam, kde to zákon výslovně stanoví.

⁹⁹ kán. 1721 CIC 1983

¹⁰⁰ kán. 1724 CIC 1983

*Rozhoduje-li v přípravném řízení soud v prvním stupni, rozhodnutí činí soudce.*¹⁰¹

Toto ustanovení Trestního řádu navazuje na čl. 94 odst. 1 Ústavy¹⁰², který říká, že zákon stanoví případy, ve kterých bude rozhodovat senát, v ostatních věcech má rozhodovat samosoudce.

V prvním stupni rozhoduj v prvním stupni jak okresní, tak i soud krajský. Krajský soud tak rozhoduje v případech závažnějších trestných činů, u nichž zvláštní část zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby více než pět let. V ostatních případech rozhoduje v prvním stupni u okresního soudu samosoudce. Pokud projednává věc v prvním stupni Krajský soud, rozhoduje vždy v senátu. Příslušnost krajského soudu rozhodovat o věci v prvním stupni je mu dána § 17 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, který stanoví, že krajský soud rozhoduje o trestných činech, na něž je stanovena sazba trestu odnětí svobody s dolní hranicí nejméně pěti let a dále taxativně vymezuje další případy, ve kterých je příslušný v prvním stupni rozhodovat krajský soud.

Senáty okresních soudů jsou složeny z předsedy senátu a dvou přísedících. Senáty krajských soudů rozhodujících v prvním stupni jsou složeny stejně jako je tomu u soudu okresního, tedy z předsedy a dvou přísedících. Senáty krajských soudů se v ostatních případech skládají z předsedy soudu a dvou soudců. Vrchní soud rozhoduje taktéž v senátu složeného z předsedy a dvou soudců. U Nejvyššího soudu se senát skládá z předsedy a dvou soudců anebo z devíti soudců v případě velkých senátů.¹⁰³

¹⁰¹ §2 odst. 9 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

¹⁰² “Zákon stanoví případy, kdy soudci rozhodují v senátu a jaké je jeho složení. V ostatních případech rozhodují jako samosoudci.”

¹⁰³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013, str. 48

3.13.2. Zásada rozhodování ve věci senátem dle CIC 1983

Soudy během kanonického trestního řízení taktéž rozhodují senátem či samosoudcem, jako je tomu u trestního řízení sekulárního, o čemž například značí kánony 1424 či 1425.

Kán. 1424 „*Samosoudce u kteréhokoliv soudu si může přibrat jako poradce dva přísedící, duchovní nebo laiky řádného života.*“ Kán. 1425 § 1 „*Senátu ze tří soudců – opačný obyčej se neschvaluje- jsou vyhrazeny z trestních věcí a) zločiny, u nichž lze uložit trest propuštění z duchovenského stavu, b) uložení nebo úřední prohlášení exkomunikace.*“ Kán 1425 § 2 „*Biskup může svěřit obtížnější nebo důležitější věci senátu ze tří nebo pěti soudců.*“

Soud prvního stupně tedy koná řízení taktéž jak pouze samosoudcem tak i v senátu. Koná-li řízení samosoudce, může si na pomoc přizvat dva přísedící, kterými mohou být i laici, kteří žijí řádným životem. Senátem se u soudu prvního stupně rozhoduje u závažnějších zločinů, jako jsou zločiny, u kterých lze uložit trest propuštění z duchovenského stavu nebo exkomunikace. Senát pak rozhoduje ve složení tří nebo pěti soudců, z nichž jeden ze soudců senátu předsedá. Předsedou by měl být soudní vikář nebo víceoficiál.

Ve druhém stupni by měl soud rozhodovat ve stejném složení, jako tomu bylo u soudu prvního stupně: Kán. 1441 „*Soud druhého stupně musí být utvořen stejným způsobem jako soud prvního stupně. Jestliže však u soudu prvního stupně podle kán. 1425, § 4 vynesl rozsudek samosoudce, koná soud druhého stupně řízení v senátě.*“

3.13.3. Zásada rozhodování ve věci senátem – zásadní shody a rozdíly

Jak v trestním řízení sekulárním tak v trestním řízení kanonickém v prvním stupni rozhoduje buď samosoudce, nebo senát.

V trestním řízení sekulárním v prvním stupni rozhoduje samosoudce nebo senát složený ze soudce (předsedy) a dvou přísedících. V trestním řízení kanonickém rozhoduje buď samosoudce, který si může přizvat dva přísedící anebo v senátu složeného ze tří soudců, případně z pěti soudců. V trestním řízení

kanonickém tedy v prvním stupni rozhodují samosoudce, samosoudce a dva přísedící anebo senát složený ze tří soudců. Samosoudce a soudce se dvěma přísedícími tedy v prvním stupni rozhodují u obou trestních řízení. Rozdílem je, že v trestním řízení sekulárním v prvním stupni nerozhoduje senát složený ze tří soudců.

Senát složený z předsedy a dvou soudců (tedy tří soudců) v trestním řízení sekulárním rozhoduje ve druhém stupni. Ve druhém stupni řízení kanonickém rozhoduje soud ve stejném složení, jako tomu bylo v prvostupňovém řízení, ale pokud rozhodoval samosoudce, měl by ve druhém stupni rozhodovat senát. Ovšem může nastat situace, že nebylo možné u soudu prvního stupně ustanovit senát a pokud tato nemožnost trvá, může biskupská konference dovolit, aby byla věc svěřena jedinému soudci, který si na pomoc vybere přísedícího a vyšetřujícího.

Senát rozhodujícího v řízení kanonickém se skládá ze tří nebo pěti soudců (v případě závažných zločinů). Složení senátu rozhodujícího v řízení sekulárním ve druhém stupni je předseda a dva soudci.

3.14. Zásada veřejnosti

3.14.1. Zásada veřejnosti dle zákona 141/1961 Sb.

„Trestní věci se před soudem projednávají veřejně tak, aby se občané mohli projednávání zúčastnit a jednání sledovat. Při hlavním líčení a veřejném zasedání smí být veřejnost vyloučena jen v případech výslovně stanovených v tomto nebo zvláštním zákoně.“¹⁰⁴

Tato zásada uvedená v § 2 odst. 10 Trestního řádu navazuje na ustanovení Ústavy a Listiny základních práv a svobod, konkrétně jde o ustanovení čl. 96 odst. 2 Ústavy¹⁰⁵ a čl. 38 odst. 2 LPS¹⁰⁶.

¹⁰⁴ §2 odst. 10 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

¹⁰⁵ „Jednání před soudem je ústní a veřejné; výjimky stanoví zákon. Rozsudek se vyhláší vždy veřejně“

¹⁰⁶ „Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Veřejnost může být vyloučena jen v případech stanovených zákonem.“

Tato zásada znamená, že k trestnímu řízení před soudem má přístup i širší veřejnost, celé řízení probíhá před touto veřejností a rozhodnutí je pak před ní vyneseno. Je to tedy uplatňování jakési kontroly výkonu soudnictví a měla by tato zásada tedy zaručit zákonnost řízení. „*Evropský soud pro lidská práva ve věci Pretto, A-71 (1983) uvedl, že „veřejnost řízení chrání strany před tajnou justicí vymykající se kontrole veřejnosti; je také jedním z prostředků pro zachování důvěry k soudům. Průhlednost, kterou propůjčuje výkonu spravedlnosti, napomáhá dosažení cíle čl. 6 odst. 1, tj. spravedlivého procesu“.*¹⁰⁷ Kromě přímých účastníků se řízení před soudem smí účastnit také jiní posluchači, a to především z důvodu kontroly výkonu soudnictví společností a ochrany obviněného před svévolným rozhodnutím.

Tato zásada je prolomena neveřejnými a vazebními zasedáními, která se konají bez přítomnosti veřejnosti a v případě trestního řízení proti mladistvým je tato zásada výrazně omezena. Veřejnost lze vyloučit i z řízení, které by mělo být vedeno jako veřejné, a to ve výjimečných případech, které stanoví zákon. Vyloučení veřejnosti z hlavního líčení či neveřejného zasedání může být jen kdyby „*veřejné projednání věci ohrozilo utajované skutečnosti chráněné zvláštním zákonem, mravnost nebo nerušený průběh jednání, anebo nebezpečnost nebo jiný důležitý zájem společnosti.*“¹⁰⁸ Veřejnost může být vyloučena také pouze jen na část hlavního líčení nebo veřejného zasedání. I v případě, že byla veřejnost z řízení vyloučena, rozsudek je nutno vyhlásit veřejně.¹⁰⁹

Zásada veřejnosti se vztahuje jen na řízení před soudem. V přípravném řízení se zásada veřejnosti neuplatňuje, naopak, přípravné řízení je založeno na zásadě neveřejnosti s určitými výjimkami stanovenými v § 165 trestního řádu.

„*Porušením zásad veřejnosti je podstatnou, závažnou vadou řízení, která by byla důvodem pro zrušení rozhodnutí v opravném řízení.*“¹¹⁰ Výjimkou ze zásady veřejnosti je institut trestního příkazu.

¹⁰⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013, str. 50

¹⁰⁸ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 146

¹⁰⁹ Srov.: Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 146

¹¹⁰ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 146

3.14.2. Zásada veřejnosti dle CIC 1983

Zásadu veřejnosti Kodex kanonického práva neupravuje, naopak, kanonický proces je obecně postaven na principu neveřejnosti, o čemž hovoří kán. 1470 § 1 „*Pokud místní zákon nestanoví jinak, jsou v soudní síni při projednávání záležitosti soudem přítomni pouze ti, jejichž účast stanovil zákon nebo soudce jako nutnou pro provedení řízení.*“ Toto ustanovení Kodexu kanonického práva umožňuje, aby při jednání u soudu byli přítomni pouze ti, jejichž přítomnost vyžaduje soudce nebo zákon. „*Pro osoby, které jsou mimo proces, je proces tajný a nedovoluje se, aby osoby, které se procesu neúčastní, nahlížely do spisu, nebo byly přítomné po dobu soudních jednání. V žádném případě není nikdy připuštěna veřejnost.*“¹¹¹ Důvodem zásady neveřejnosti v kanonickém procesu je zejména ochrana soukromí a snaha, aby nedošlo k poškození dobré pověsti.

Zásada neveřejnosti je zárukou diskrétnosti řízení.

3.14.3. Zásada veřejnosti – základní shody a rozdíly

Zásada veřejnosti je zásada, která ovládá pouze řízení sekulární. Kanonické řízení je ovládáno naopak zásadou neveřejnosti.

Jedinou shodou v tomto případě je asi fakt, že v trestním řízení sekulárním se také konají řízení, ke kterým veřejnost také nemá přístup, a že i z řízení, které by jinak mělo být veřejné, může být veřejnost vyloučena z důvodů daných zákonem. Tedy trestní řízení sekulární je sice provázáno zásadou veřejnosti, ale jsou i případy, kdy se konají řízení neveřejná.

3.15. Zásada ústnosti

3.15.1. Zásada ústnosti dle zákona 141/1961 Sb.

*„Jednání před soudy je ústní; důkaz výpověďmi svědků, znalců a obviněného se provádí zpravidla tak, že se tyto osoby vyslychájí.“*¹¹²

¹¹¹ Šťastník J. Štěpán: Rozsah oprávnění zachovávat povinnost mlčenlivosti, dostupné na <http://www.law.muni.cz/dokumenty/25883/5>

¹¹² §2 odst. 11 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

Zásada ústnosti upravená trestním řádem navazuje na ustanovení Ústavy, čl. 96 odst. 2¹¹³. Je to tedy další zásada daná Ústavou. Úzce tato zásada souvisí se zásadou bezprostřednosti a zásadou veřejnosti, a aby mohl veřejný proces dosáhnout svého účelu, musí být proveden v ústní formě.

Zásada ústnosti se především uplatňuje v řízení před soudem, kde její význam vystupuje do popředí a v omezené míře se uplatní i v přípravném řízení. Tato zásada je založená na tom, že trestní řízení před soudem probíhá ústně, tedy soud rozhoduje především na základě ústně provedených důkazů a ústních přednesů – „*quo non est in foro, non est in mundo*“ – co není před soudem, není na světě.¹¹⁴ To ovšem neznamená, že se u soudního řízení nevyužívá písemného styku soudu se stranami. Písemně se například účastníci řízení předvolávají, zasílají písemné vyjádření a případně se i písemně odvolávají.

Zásadní výjimkou ze zásady ústnosti je zkrácené řízení, jehož výsledkem je vydání trestního příkazu. V tomto případě rozhodne soudce o vině a trestu na základě písemného návrhu na potrestání, který soudu podá státní zástupce, a to bez předvolání procesních stran a nařízení jednání.

3.15.2. Zásada ústnosti dle CIC 1983

Zásada ústnosti se taktéž v kanonickém řízení neuplatňuje, nýbrž se uplatňuje zásada písemnosti. Tato zásada „*je vyjádřena floskulí quod non est in actis, non est in mundo (co není ve spise, jako by nebylo na světě)*“.¹¹⁵ O tomto vypovídá kán. 1472 § 1 „*Soudní akta, která se týkají jednak podstaty otázky, čili akta záležitosti, jednak která patří k formě řízení čili akta řízení, musí být vyhotovena písemně.*“ To tedy znamená, že všechny důkazy a skutečnosti musí být soudu předloženy písemně. Uplatňuje se především v důkazním řízení. Zásada písemnosti má jak svoje klady, tak jak už to tak bývá, i své zápory. Kladem je

¹¹³ „Jednání před soudem je ústní a veřejné; výjimky stanoví zákon. Rozsudek se vyhlašuje vždy veřejně.“

¹¹⁴ Srov.: CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 4. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006, str. 37

¹¹⁵ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, str. 311

především chápána nemožnost ovlivňování svědků a záparem pomalost postupu, neboť písemný styk účastníků se soudem řízení značně prodlužuje.¹¹⁶

V trestním kanonickém řízení se může projednání věci po skončení důkazního řízení konat i ústně, o čemž značí kán. 1725 „*Při písemném nebo ústním projednávání záležitostí je obžalovaný vždy oprávněn, aby buď on nebo jeho advokát nebo zástupce psal nebo mluvil jako poslední.*“ Avšak použití ústního řízení na celý trestní řízení vylučuje kán. 1728 § CIC.

3.15.3. Zásada ústnosti – základní shody a rozdíly

Zásada ústnosti se uplatňuje pouze v trestním řízení sekulárním. V řízení kanonickém se uplatňuje zásada písemnosti.

Trestní řízení sekulární je založeno na ústním projednání věci, což znamená, že všechny důkazy a všechny listiny musí být provedeny před soudem a soud rozhoduje především na základě ústních přednesů. V kanonickém trestním řízení zase musí být soudu vše předloženo písemně a soud rozhoduje na základě písemností soudu předložených a uložených ve spisech.

3.16. Zásada bezprostřednosti

3.16.1. Zásada bezprostřednosti dle zákona č. 141/1961 Sb.

„Při rozhodování v hlavním líčení, jakož i ve veřejném, vazebním a neveřejném zasedání smí soud přihlídnout jen k těm důkazům, které byly při tomto jednání provedeny.“¹¹⁷

Zásada bezprostřednosti znamená, že je soud povinen rozhodnout ve věci na základě důkazů, který byly před ním provedeny, tedy na základě svých bezprostředních dojmů z provedení důkazů a tyto důkazy má soud čerpat z nejbližšího zdroje zjišťované skutečnosti. Zásada bezprostřednosti tedy vyžaduje dva zásadní požadavky a těmi jsou rozhodovat z bezprostředního dojmu

¹¹⁶ Srov.: HRDINA, Ignác Antonín.: *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, str. 311

¹¹⁷ §2 odst. 11 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

z provedených důkazů a důkazy brát z nejbližšího pramene zjišťované skutečnosti.

Bezprostřednost je viděna především v tom, že je soudci umožněno, aby se osobně seznámil se všemi důkazy, aby mu procesní strany vysvětlily svá stanoviska, aby se jich v případě nějakých nejasností na to mohl doptat, a tím je mu tedy umožněno, aby si na věc vytvořil správný a bezprostřední názor. Trestní řád také proto v § 220 stanoví, že soudce může přihlížet jen ke skutečnostem a důkazům, které byly provedeny a probrány v hlavním líčení. *„Tato zásada vylučuje, aby soud přihlédl k důkazům, které nebyly provedeny při soudním jednání. Důvodem je historicky prověřená skutečnost, že nejlepším způsobem pro správné rozhodnutí je zhodnocení skutkových okolností na podkladě bezprostředního dojmu z přímého vnímání v osobním kontaktu. Bezprostředně se s důkazy musí seznámit všichni členové senátu.“*¹¹⁸

Druhým požadavkem zásady bezprostřednosti je zjišťování skutečností z nejbližšího pramene a to proto, že čím je tento pramen bližší dokazované skutečnosti tím je větší pravděpodobnost, že je spolehlivější a přesnější, naopak čím je pramen vzdálenější, tím větší je nebezpečí nepřesnosti.¹¹⁹

Ze zásady bezprostřednosti vyplývají další dvě procesní pravidla. Těmi jsou pravidlo nezměnitelnosti složení soudu a pravidlo neporušitelnosti soudního jednání.

Pravidlem nezměnitelnosti složení soudu se rozumí, že soudce rozhodující ve věci se musí řízení účastnit od začátku až do konce a nelze jej vyměnit za soudce jiného. Pokud dojde ke změně složení senátu, musí hlavní líčení nutně proběhnout znovu.

Druhým pravidlem vycházejícím ze zásady bezprostřednosti je nepřerušitelnost soudního jednání, jehož smyslem je, že by měl soud rozhodovat na základě svého bezprostředního dojmu z dokazování a celého řízení, což tedy znamená, že by řízení nemělo být přerušováno a pokud možno ani odročováno, aby soudu zůstal tento bezprostřední dojem. Zcela výjimečně se může jednání odročit na neurčito.

¹¹⁸ Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007, str. 149

¹¹⁹ Srov.: Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013, str. 55

Zásadním prolomením této zásady je vydání trestního příkazu, a to především toho, že všechny důkazy mají být provedeny před soudcem.

3.16.2. Zásada bezprostřednosti dle CIC 1983

Zásada bezprostřednosti v kanonickém řízení platí obdobně jako v trestním řízení sekulárním. Tento fakt se dá odvodit z kán. 1608, který stanoví zásadu volného hodnocení důkazů a hlavně fakt, že soudce k vydání rozhodnutí musí nabýt mravní jistoty, a to z akt a důkazů, které musí zhodnotit podle svého svědomí.

To znamená, že soudce zhodnotí jemu předložené důkazy a akta podle svého svědomí, tedy jak na něho působí bezprostředně, stejně jako je tomu v trestním řízení sekulárním, a pokud z takto zhodnocených důkazů soudce nezíská mravní jistotu o věci, rozhodne, že právo žalobce není jisté, a obžalovaného zproští žaloby.

3.16.3. Zásada bezprostřednosti – základní shody a rozdíly

Zásada bezprostřednosti není Kodexem kanonického práva konkrétně vymezena, ale lze dovést z ustanovení kán. 1608. Ten říká, že soudce rozhoduje na základě akt a důkazů, které hodnotí podle svého svědomí. Trestní řád říká, že soudce hodnotí důkazy podle svého uvážení, podle svého svědomí a podle toho jak na něho bezprostředně působí. Úprava je tedy podobná. Kodex kanonického práva sice o bezprostřednosti v souvislosti s rozhodováním soudce nemluví, ale taktéž soudce rozhoduje na základě toho, jak na něho důkazy působí a podle toho jak on sám je zhodnotí.

Pokud jde o pravidlo nezměnitelnosti složení soudu, tak Kodex kanonického práva stanoví v kán. 1425 § 5, že soudce může soudní vikář odvolat, ale jen z velmi závažných důvodů. Takže až na velmi výjimečné případy i zde funguje pravidlo, že řízení vede jeden soudce od začátku až do konce. To tedy znamená, že i toto pravidlo je upraveno v obou řízeních podobně.

3.17. Zásada práva na obhajobu

3.17.1. Zásada práva na obhajobu dle zákona č. 141/1961 Sb.

„Ten, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v každém období řízení poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce; všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit mu uplatnění jeho práv.“¹²⁰

Zásada práva na obhajobu vychází z čl. 40 odst. 3 LPS a je důležitým prvkem práva na spravedlivý proces¹²¹. Právo na obhajobu je důležitou zásadou trestního řízení, neboť by měla vést ke správnému zjištění skutkového stavu a vydání zákonného a spravedlivého rozhodnutí. Mělo by to tedy vést k tomu, aby nebyl odsouzen nevinný a naopak, aby byl odsouzen pachatel, ale jen za skutky, které spáchal a hlavně, aby mu za to byl uložen spravedlivý trest.

Význam této zásady tkví v tom, že ve všech stádiích trestního řízení zavazuje všechny orgány činné v trestním řízení umožnit ochranu práv osoby, proti níž se trestní řízení vede, tak aby mohly být objasněny všechny skutečnosti, které tuto osobu zbaví viny, anebo alespoň jeho vinu zmírní. Subjektem takového práva je osoba, proti níž je vedeno trestní řízení, tedy obviněný, obžalovaný, odsouzený anebo osoba podezřelá ze spáchání trestného činu.¹²²

Obsahem práva na obhajobu je především právo hájit se sám všemi dostupnými prostředky podle vlastního rozhodnutí (obhajoba materiální), právo mít obhájce (tzv. obhajoba formální), a právo vyžadovat, aby byly orgány činnými v trestním řízení zjištěny takový skutkový stav, o němž není důvodná pochybnost, a aby objasňovaly všechny skutečnosti svědčící, jak v neprospěch obviněného, tak ale i v jeho prospěch.¹²³ Podezřelý, obviněný či obžalovaný má tedy právo zvolit si obhájce, a pokud tento nemá prostředky k tomu, aby si mohl obhájce zvolit a hradil tak náklady obhajoby, může soud požádat, aby mu soudce přiznal nárok na

¹²⁰ §2 odst. 12 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

¹²¹ „Obviněný má právo, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce. Jestliže si obhájce nezvolí, ačkoliv ho podle zákona mít musí, bude mu ustanoven soudem. Zákon stanoví, v kterých případech má obviněný právo na bezplatnou pomoc obhájce.“

¹²² Srov.: Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 3. Vydání, Praha: Leges, 2013, str. 182

¹²³ Srov.: Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 3. Vydání, Praha: Leges, 2013, str. 184 - 185

bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu. V případě nutné obhajoby však obviněný mít obhájce musí, to znamená, že je obviněný soudcem vyzván, aby si obhájce zvolil v určité lhůtě a pokud tak neučiní, že mu bude přidělen advokát *ex offio*. Zákon jasně vymezuje případy obligatorního zastoupení obhájcem a zároveň stanoví i případy, kdy je nutná obhajoba advokátem i v přípravném řízení.

V případě nutné obhajoby je nutné, aby se obhájce účastnil všech procesních úkonů, pokud tomu tak není a je učiněn úkon, u kterého měl být obhájce přítomen a nebyl tento úkon neplatný.

Zásada práva na obhajobu dále zavazuje orgány trestním řízení k povinnosti poučení. Orgány činné v trestním řízení jsou dle této zásady povinny poučit osoby, proti nimž je trestní řízení vedeno, o jejich právu na obhajobu, a aby jim tuto možnost také poskytly.¹²⁴

3.17.2. Zásada práva na obhajobu dle CIC 1983

Kán. 1481 Kodexu kanonického práva stanoví obligatorní obhajobu advokátem v trestním řízení. „*V trestním řízení musí mít obžalovaný vždy advokáta, kterého si zvolil nebo kterého mu ustanovil soudce.*“¹²⁵

To znamená, že pokud si účastník řízení nezvolí advokáta sám, bude mu ustanoven soudcem, tzv. *ex offio* (z úřední povinnosti). Soud ke zvolení advokáta obžalovaného musí vyzvat a stanovit mu k tomu přiměřenou lhůtu, pokud tak ve stanovené lhůtě neučiní, stanoví mu ho soudce sám. Obžalovaný musí být v řízení zastupován advokátem, nemá tedy možnost obhajovat se sám nebo prostřednictvím obecného zmocněnce jako je tomu u soudního řízení sporného. Advokátem může být jen osoba zletilá, musí mít dobrou pověst, být katolíkem a doktorem kanonického práva nebo být opravdu znalá a musí být schválená biskupem. Advokátů si může obžalovaný zvolit i více.¹²⁶

„*V řízeních, která vyžadují advokáta, by nepřítomnost advokáta znamenala porušení procedurálního práva. Nepřítomnost advokáta by se v takových případech mohla rovnat odepření práva na obhajobu, které je podle kánonu 1620*

¹²⁴ Srov.: Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 3. Vydání, Praha: Leges, 2013, str. 186

¹²⁵ kán. 1481 § 2 CIC 1983

¹²⁶ Srov.: kán. 1482 – 1483 CIC 1983

důvodem ke stížnosti na neplatnost rozsudku.“¹²⁷ Obligatorní přítomnost advokáta tedy znamená, že v případě nepřítomnosti advokáta by k řízení vůbec nemělo dojít a pokud by i přesto k řízení došlo, nepřítomnost advokáta by zakládala možnost podání zmateční stížnosti, která by mohla mít za následky prohlášení nulity rozhodnutí.

V souvislosti se zásadou práva na řádnou obhajobu v kanonickém trestním řízení je třeba dále zmínit i právo obžalovaného na poslední slovo. *„Při písemném styku nebo ústním projednání záležitosti je obžalovaný vždy oprávněn, aby buď on nebo jeho advokát nebo zástupce psal nebo mluvil jako poslední“*¹²⁸ Obžalovanému, dle Kodexu kanonického práva, musí být v trestním řízení umožněno, aby mluvil či psal jako poslední obžalovaný nebo jeho advokát. Musí být obžalovanému tedy umožněno, aby na soudce obžalovaný působil jako poslední a naposledy tak ovlivnil úvahy soudu bezprostředně před jeho rozhodnutím.

3.17.3. Zásada práva na obhajobu – základní shody a rozdíly

Úprava zásady na obhajobu je v kanonickém trestním řízení upravena téměř totožně jako v trestním řízení sekulárním. Rozdílem je snad jen, že v kanonickém trestním řízení je u všech zločinů a u každého trestního řízení obligatorní obhajoba advokátem, tedy advokát u žádného trestního řízení nesmí chybět, zatímco v trestním řízení sekulárním existují i případy, kdy tato nutná obhajoba být nemusí a obžalovaný se může před soudem obhajovat sám. Druhým rozdílem je, že Trestní řád stanoví i případy, kdy je v trestním řízení obhajoba nutná už v přípravném řízení, což Kodex kanonického práva nezná.

3.18. Zásada práva užívat v trestním řízení mateřského jazyka

3.18.1. Zásada práva užívat v trestním řízení mateřského jazyka dle zákona č. 141/1961 Sb.

„Orgány činné v trestním řízení vedou řízení a vyhotovují svá rozhodnutí v českém jazyce. Každý, kdo prohlásí, že neovládá český jazyk, je oprávněn používat

¹²⁷ Kašný J.: Advokát v kanonických řízeních, Revue církevního práva, 2001, č. 18 1/01, dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/15-20/18-kasn.htm>

¹²⁸ Kán. 1725 CIC 1983

*před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka nebo jazyka, o kterém uvede, že ho ovládá.*¹²⁹

*„Ustanovení § 2 odst. 14 je zakotveno právo každého používat před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka, resp. právo používat jazyka, který nemusí příslušná osoba náležitě ovládat, ale i jiného jazyka, o kterém dotčená osoba uvede, že jej ovládá. Taková právní úprava vyhovuje osobám, které v konkrétním případě nemusí ovládat právě svůj mateřský jazyk.“*¹³⁰ Zásada práva užívat v trestním řízení navazuje na ustanovení čl. 37 odst. 4 LPS.¹³¹

Zásada práva užívat v trestním řízení mateřského jazyka zajišťuje procesním stranám právo užívat při trestním řízení mateřského jazyka nebo jazyka, který dobře ovládá. Toto právo mají všichni účastníci řízení. Osoba neznalá českého jazyka musí prohlásit, že ho neovládá a sdělit jaký jazyk ovládá a jestli bude chtít užívat jazyka mateřského nebo jazyka, který dobře ovládá. Prohlásí-li tedy tato osoba, že český jazyk neovládá, je přibrán tlumočnick a všechny písemnosti, jako jsou například usnesení o zahájení trestního stíhání, usnesení o vazbě, obžaloba, návrh na potrestání či dohoda o vině a trestu, se obviněnému musí přeložit do požadujícího jazyka, tedy pokud obviněný neprohlásí, že tento překlad nepožaduje. Obviněnému může obsah takových písemností vyložit jeho obhájce, proto je dobré při volení obhájce přihlížet k tomu jestli tento obhájce ovládá jazyk obviněného. Pokud obviněný jazyk obviněného neovládá, použije se tlumočnick.¹³²

3.18.2. Zásada práva užívat v trestním řízení mateřského jazyka dle CIC 1983

Kodex kanonického práva zná podobné ustanovení, kterým je kán. 1471 a který stanoví, že pokud osoba tázána před soudem mluví jazykem, který soudce nebo některá ze stran nezná je soudce povinen ustanovit tlumočnicka. Výpovědi se písemně zaznamenají a pak se k nim připojí překlad.

„Jestliže některá soudem dotazovaná osoba užívá jazyk, který nezná soudce nebo strany, použije se úředního tlumočnicka, kterého ustanoví soudce. Výpovědi se písemně zaznamenají v původním jazyce a připojí se překlad. Tlumočnicka se

¹²⁹ §2 odst. 14 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

¹³⁰ Srov.: Jelínek J. a kolektiv: Trestní právo procesní, 3. Vydání, Praha: Leges, 2013, str. 187

¹³¹ „Kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočnicka.“

¹³² Srov.: Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013, str. 56

*také použije, má-li být dotazován hluchý nebo němý, pokud případně soudce raději nechce, aby na dané otázky odpověděl písemně.*¹³³

Kán. 1474 § 2 dále stanoví povinnost překladu akt, pokud vyšší soud nezná jazyk, kterým jsou akta vyhotovena „*Jestliže akta byla vyhotovena jazykem, který nezná vyšší soud, přeloží se do jiného jazyka, který soud zná, a poskytne se záruka věrnosti překladu.*“

V těchto ustanoveních se nehovoří o právu na používání mateřského jazyka v rámci kanonického řízení, ale každopádně se zde hovoří o nutnosti ustanovení tlumočnicka, pokud soud neuzívá stejného jazyka jako ten, který je u soudu slyšen.

3.18.3. Zásada práva užívat v trestním řízení mateřského jazyka – základní shody a rozdíly

Trestní řád mluví o vyhotovování rozhodnutí v českém jazyce a oprávnění každého účastníka při trestním řízení užívat svého mateřského jazyka nebo jazyka, který ovládá.

Kodex kanonického práva o oprávnění užití mateřského jazyka přímo nemluví, ale stanoví, že v případě, že soudce nebo strana neovládá stejný jazyk jako dotazovaná osoba je povinen ustanovit příslušného tlumočnicka, což ve své podstatě znamená totéž. Rozhodnutí se v trestním řízení sekulárním tedy vyhotovují v českém jazyce, ale v případě, že účastník řízení český jazyk neovládá je mu zaslán překlad tohoto rozhodnutí. Podobně tomu je i v kanonickém řízení, kde se výpovědi taktéž vyhotovují v původním jazyce a k nim se pak připojí překlad.

3.19. Zásada zajištění práv poškozeného

3.19.1. Zásada zajištění práv poškozeného dle zákona č. 141/1961 Sb.

„Orgány činné v trestním řízení jsou povinny v každém období řízení umožnit poškozenému plné uplatnění jeho práv, o kterých je třeba ho podle zákona vhodným způsobem a srozumitelně poučit, aby mohl dosáhnout uspokojení svých

¹³³ kán. 1471 CIC 1983

*nároků; řízení musí vést s potřebnou ohleduplností k poškozenému a při šetření jeho osobnosti.*¹³⁴ Toto ustanovení bylo nově zařazeno do základních zásad trestního řádu a to pod odst. 15 novelou účinnou od 1. 8. 2013.

Tato nově upravená zásada ukládá orgánům činných v trestním řízení povinnost v každé části trestního řízení umožnit poškozenému, aby mohl zcela uplatnit svá práva a o této možnosti ho poučit, přičemž musí být brán zřetel na osobnost poškozeného. Zásada zajištění práv poškozeného je zdůrazněním postavení poškozeného v rámci trestního řízení.

Trestní řád v §2 odst. 15 vymezuje postup orgánů činných v trestním řízení vůči poškozenému, a to především tak, že musí poškozenému umožnit zcela uplatnit svá práva, která mu zákon přiznává v každém stádiu trestního řízení, což zajišťuje posílení postavení poškozeného v trestním řízení. Umožnění uplatnění práv poškozeného je především založeno na poučení poškozeného o tom, že tato práva může uplatnit. Poškozený musí vědět, kdy, jak a jakém rozsahu může svá práva uplatnit. Proto mají orgány činné v trestním řízení poškozeného o tomto srozumitelně poučit a vše mu sdělit. Poučení by mělo být učiněno vhodným způsobem, a to volbou pro poškozeného přijatelných prostředků s ohledem na jeho zejména psychický stav, tak aby poučení pochopil. Toto celé má vést k tomu, aby poškozený dosáhl uspokojení nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení.¹³⁵

Zásada zajištění práva poškozeného v sobě zahrnuje i povinnost orgánu vést řízení ohleduplně vůči poškozenému tak, aby byla šetřena jeho osobnost.

3.19.2. Zásada zajištění práv poškozeného dle CIC 1983

Hlava 3. Knihy VII. upravuje žalobu o náhradu škody způsobené poškozenému.

„Poškozená strana může při trestním řízení podat žalobu spornou o náhradu škody vzniklé zločinem.“¹³⁶ Připojit se takto řízení může poškozený pouze

¹³⁴ §2 odst. 15 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

¹³⁵ Srov.: Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013, str. 60

¹³⁶ kán. 1729 § 1 CIC 1983

v prvním stupni. Pokud se tedy poškozený připojí k trestnímu řízení na základě žaloby o náhradě škody, je soudce povinen o této žalobě rozhodnout.

Tato ustanovení o žalobě o náhradu škody jsou jedinými, kde se Kodex kanonického práva zmiňuje o poškozeném, jakožto o osobě, které byla zločinem způsobená škoda.

3.19.3. Zásada zajištění práv poškozeného – základní shody a rozdíly

Zásada zajištění práv poškozeného je nově upravena trestním řádem. Kodex kanonického práva upravena není. Kodex kanonického práva se pouze zmiňuje, že má poškozený právo na náhradu škody, tím že podá žalobu na náhradu škody a tím se připojí k řízení. Kodex kanonického práva pak už, ale nestanoví, že by měl soud nebo orgány účastníci se řízení nějak dbát práv poškozeného, tak jako je tomu v trestním řízení sekulárním.

3.20. Zásada přezkoumatelnosti meritorního rozhodnutí

3.20.1. Zásada přezkoumatelnosti meritorního rozhodnutí dle zákona č. 141/1961 Sb.

V trestním řízení sekulárním, stejně tak jako v celém českém právním řádu, se uplatňuje zásada dvojinstančního řízení, tedy zásada přezkoumatelnosti rozhodnutí, a to jak meritorního tak i rozhodnutí jiných.

Meritorním rozhodnutím ve věci je rozhodnutím ve věci samé. V trestním řízení může být ve věci samé rozhodnuto rozsudkem, usnesením nebo trestním příkazem.

Řádným opravným prostředkem proti rozsudku je odvolání, které se podává soudu, který rozsudek vydal a to ve lhůtě osmi dnů od doručení opisu rozsudku. Odvolání má odkladný a devolutivní účinek.

„Opravným prostředkem proti rozsudku soudu prvního stupně je odvolání. Proti rozsudku, kterým soud schválil dohodu o vině a trestu, lze podat odvolání pouze v případě, že takový rozsudek není v souladu s dohodou o vině a trestu, jejíž schválení státní zástupce soudu navrhl. Proti rozsudku, kterým soud schválil

*dohodu o vině a trestu, může poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, podat odvolání pro nesprávnost výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení, ledaže v dohodě o vině a trestu souhlasil s rozsahem a způsobem náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydáním bezdůvodného obohacení a tato dohoda byla soudem schválena v podobě, s níž souhlasil.*¹³⁷

Řádným opravným prostředkem proti usnesení je stížnost, taktéž podávána orgánu, který jej vydal a to ve lhůtě tří dnů od doručení opisu usnesení. Ne všechny podané stížnosti mají odkladný účinek. Odkladný účinek mají jen ty stížnosti, u kterých to stanoví zákon.

*„Opravným prostředkem proti usnesení je stížnost.“*¹³⁸

Opravným prostředkem proti trestnímu příkazu je odpor, taktéž podáváný soudem, jenž jej vydal, ve lhůtě osmi dnů od doručení. Podáním odporu se trestní příkaz ruší a musí být nařízeno hlavní líčení. Věc bude projednána stejným soudem, jaký vydal trestní příkaz, chybí zde tedy devolutivní účinek.

*„Obviněný, osoby, které jsou oprávněny podat v jeho prospěch odvolání, a státní zástupce mohou podat proti trestnímu příkazu odpor. Odpor se podává u soudu, který trestní příkaz vydal, a to do osmi dnů od jeho doručení. Osobám, které mohou podat odvolání ve prospěch obviněného, s výjimkou státního zástupce, končí lhůta týmž dnem jako obviněnému. Jestliže se trestní příkaz doručuje jak obviněnému, tak i jeho obhájci, běží lhůta od toho doručení, které bylo provedeno později. Na navrácení lhůty se obdobně užije ustanovení § 61. Po doručení trestního příkazu může se oprávněná osoba odporu výslovně vzdát.“*¹³⁹

3.20.2. Zásada přezkoumatelnosti meritorního rozhodnutí dle CIC 1983

V kanonickém trestním řízení neexistuje stejně jako u trestního řízení sekulárního pouze jednoinstanční řízení, naopak, v kanonickém trestním řízení je

¹³⁷ §245 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

¹³⁸ §141 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

¹³⁹ §314g odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

možné se proti rozhodnutí soudu prvního stupně odvolat a meritorní rozhodnutí soudu prvního stupně tak nechat přezkoumat soudem stupně druhého. Toto odvolání má pak odkladný účinek.

Kán. 1628 „*Strana, která se domnívá, že je rozsudkem poškozena,.....jsou oprávněni odvolat se k vyššímu soudci, při zachování kán. 1629.*“ V kán. 1929 jsou taxativně vymezeny případy, kdy se odvolat nelze. Odvolání lze učinit pouze proti nepravomocnému rozsudku, a to do patnácti dnů od seznámení se s tímto rozsudkem k soudci, který vydal rozsudek, proti němuž odvolání směřuje. Odvolání je dále nutno u soudu provést, a to do jednoho měsíce ode dne podání. Soudce může pro provedení odvolání tuto lhůtu prodloužit.¹⁴⁰ K provedení odvolání je třeba, aby se strana, jež odvolání podala, dovolala vyššího soudce za účelem napravení rozsudku, uvedla důvody, jež ho k podání odvolání vedly a k tomuto připojí vyhotovení rozsudku. Po uplynutí patnácti denní lhůty k podání odvolání se má za to, že se procesní strany vzdaly odvolání.¹⁴¹ V praxi se však uplatňuje jediné podání v patnáctidenní lhůtě, podané soudu odvolacímu prostřednictvím soudu první instance.

Kán. 1353 „*Soudní nebo správní odvolání proti rozsudku nebo rozhodnutí, kterým byl trest uložen nebo prohlášen, má odkladné účinky.*“ To znamená, že pokud bylo proti rozhodnutí prvního stupně podáno odvolání, je nevykonatelné, neproveditelné.

Kán. 1727 § 1 „*Obžalovaný může podat odvolání i v případě, že byl rozsudkem osvobozen pouze proto, že trestní postih byl dán na uvážení soudci nebo protože soudce použil oprávnění podle kán. 1344 a 1345.*“ Obžalovaný tedy může podat trošku paradoxně i odvolání proti svému osvobození.

Výjimkou z této zásady by byl případ, kdy by v prvním stupni rozhodoval papež nebo Nejvyšší soud Apoštolské signatury, neboť proti jejich rozhodnutí není odvolání přípustné. Což stanoví kán. 1629 „*Odvolání není přípustné od rozsudku papeže nebo Apoštolské signatury.*“

¹⁴⁰ Kán. 1633 CIC 1983

¹⁴¹ § 1 Kán. 1634, CIC 1983

3.20.3. Zásada přezkoumatelnosti meritorního rozhodnutí – základní shody a rozdíly

Zásada přezkoumatelnosti meritorního rozhodnutí provází jak řízení sekulární tak trestní řízení kanonické.

Trestní řízení sekulární je ovládáno dvojinstančností řízení, což znamená, že proti meritornímu rozhodnutí soudu prvního stupně lze podat řádný opravný prostředek, a že proti rozhodnutí soudu stupně druhého již žádný řádný opravný prostředek podat nelze. České trestní řízení zná i jiné formy opravných prostředků, jakými jsou stížnost a odpor. Stížnost zná i právo kanonické, a to v případě podání stížnosti na neplatnost rozsudku. Odpor jako formu opravného prostředku Kodex kanonického práva neupravuje, neboť nezná trestní příkaz, jako formu odsuzujícího rozhodnutí.

Zatímco české trestní právo je ovládáno dvojinstančností řízení, kanonické trestní řízení je provázeno trojinstančností. Třetí instance je řádnou odvolací instancí. Rozsudek, který nabude právní moci je nezměnitelný a nemůže být přímo napaden. Výjimkou z tohoto je ovšem kán. 1645, který hovoří o tzv. návratu do právně původního stavu, který je mimořádným opravným prostředkem.

Lhůty k podání odvolání jsou taktéž rozdílné, odvolání v trestním řízení sekulárním se podává ve lhůtě osmi dnů od doručení a odvolání v kanonickém řízení je nutné podat do patnácti dnů a takto podané odvolání následně provést. České trestní řízení provedení odvolání nezná a neupravuje. V obou řízeních má odvolání odkladný i devolutivní účinek.

3.21. Princip kanonické umírněnosti

3.21.1. Princip kanonické umírněnosti dle zákona č. 141/1961 Sb.

Princip kanonické umírněnosti není zákonem č. 141/1961, o trestním řízení soudním z povahy věci definován. České trestní řízení není tedy tímto principem ovládáno. V českém trestním řízení se nelze od slov zákona odklonit.

3.21.2. Princip kanonické umírněnosti dle CIC 1983

Kanonické právo je ovládáno principem kanonické umírněnosti, která poskytuje rozsáhlé možnosti poskytování výjimek z církevních zákonů. Princip kanonické umírněnosti je vyjádřením principu „*lex non obligat cum gravi incommodo*“ (zákon nezavazuje, pokud by jeho zachování působilo těžko újmu.

Umírněnost (*aequitas, epikeia*) obecně představuje mírný výklad zákona podle úmyslu zákonodárce, který předpokládá v určitém mimořádném případě možnost nepoužít předpis platného práva, pokud by z jeho přísného uplatnění vyplynulo něco škodlivého nebo obzvlášť tíživého.¹⁴² I v případě uložení trestu existují tedy možnosti jeho prominutí a to především podle kán. 1344 odst. 3, který hovoří o tom, že: „*I když zákon používá příkazových slov, může soudce podle svého svědomí a moudrého uvážení odložit výkon pořádkového trestu, jestliže viník poprvé spáchal zločin po chvályhodném životě a není naléhavě nutno napravit pohoršení...*“ Kán. 1344, kromě možnosti odložení výkonu trestu, soudci také dále umožňuje za určitých okolností odložení uložení trestu na vhodnější dobu, od uložení trestu zcela upustit či uložit trest mírnější. V souvislosti s tímto je třeba zmínit i kán. 1345, který také umožňuje soudci upustit od potrestání v případech snížené schopnosti užívání rozumu viníka, či v případech spáchání trestného činu v opilosti, strachu, návalu vášně, či jiném podobném rozrušení mysli, pokud má za to, že je možné se o jeho nápravu postarat jinak. Obdobně hovoří i kán. 1324, který však stanoví povinnost zmírnit trest nebo místo něj použít trestního pokání v případech v tomto kánoně uvedených. Kán. 1323, pak zbavuje viníka trestní odpovědnosti v případě, kdy viník podle odst. 3 „*jednal pod vlivem fyzického násilí nebo náhody, kterou nemohl předvídat, nebo, jestliže ji předvídal, nemohl jí zamezit*“, a v případě podle odst. 2 „*bez vlastní viny nevěděl, že porušuje zákon nebo příkaz, na roveň nevhosti se klade nepozornost a omyl*“.

¹⁴² HAKL, Aleš: *Otázka biskupů a kněží FSSPX v dnešní církvi*, dostupné z: http://www.fsspx.cz/pah_jurisdikce.pdf

3.21.3. Princip kanonické umírněnosti - základní shody a rozdíly

České trestní řízení pojem kanonické umírněnosti nezná a Trestní řád takovou zásadu neupravuje. Kanonické trestní řízení je naopak touto zásadou ovládáno a jednou z nejdůležitějších zásad trestního řízení.

4. ZÁVĚR

Cílem této mé Diplomové práce bylo věnovat se porovnání principů a institutů kanonického práva s trestním právem procesním. Nejdůležitějšími prameny, ze kterých jsem ve své práci vycházela, byly především CODEX IURIS CANONICI 1983 a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, jakožto základních pramenů kanonického práva a trestního práva procesního.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol, úvod, obecně o právních principech, jednotlivé základní principy trestního řízení a závěr. Kapitoly druhá a třetí se dále dělí na podkapitoly.

V kapitole druhé jsem se věnovala obecnému vymezení pojmu princip, jejich nezbytnosti při aplikaci práva, čemu základní zásady trestního řízení slouží a především v čem tkví důležitost znalosti jednotlivých principů. V této kapitole jsem se následně zabývala obecnému vymezení principů sekulárního trestního řízení, kanonického řízení a jejich prameny, především prameny principů kanonického řízení, které sahají až hluboké minulosti.

Kapitola čtvrtá tvoří meritorní část práce, je věnována principům obou trestních řízení a jejich vzájemnému porovnání. Principy jsou za sebou systematicky řazeny podle toho, jak jsou za sebou řazeny podle odstavců v § 2 Trestního řádu. Každému principu trestního řízení uvedenému v § 2 byla věnována zvláštní pozornost, a to jak z pohledu Trestního řádu, tak i z pohledu Kodexu kanonického práva. CIC 1983 však neupravuje principy trestního řízení v jednom kánonu, jako je tomu v Trestním řádu, navíc na trestní řízení kanonické se subsidiárně použijí kánony soudního a mimosoudního řízení takže bylo třeba seznámit se podrobně i s těmito kánony a použít je. U každého principu je tedy uvedeno, jakým způsobem je upravují Trestní řád a CIC 1983 a následně shrnutí, jak se tyto úpravy od sebe liší a v čem se naopak shodují.

V rámci zpracování své práce jsem došla k závěru, že trestní řízení kanonické je založeno více méně na obdobných principech jako trestní řízení sekulární. Je ovšem nutné uvést odlišnosti v zásadách těchto dvou procesních práv založených především v zásadách písemnosti a ústnosti, veřejnosti a neveřejnosti a v úpravě zásady spolupráce se zájmovými sdruženími. To jsou nejvýraznější rozdíly v zásadách těchto řízení. V trestním řízení sekulárním se uplatňují zásady ústnosti,

veřejnosti a zásada spolupráce se zájmovými sdruženími, zatímco v trestním řízení kanonickém se uplatňují zásady písemnosti, neveřejnosti a se zájmovými sdruženími se v kanonickém trestním řízení nespolupracuje. To ovšem neznamená, že by se v trestním řízení kanonickém žádný z úkonů nekonal ústně a zase naopak, že v trestním řízení sekulárním se všechny úkony činí ústně a že se v trestním řízení sekulárním nemůže konat neveřejné řízení. Tak tomu není.

Kromě tedy těchto tří zásad, zásady ústnosti, veřejnosti a spolupráce se zájmovými sdruženími se principy českého trestního řízení více méně shodují s principy trestního řízení kanonického. Kanonické řízení je však na rozdíl od sekulárního trestního řízení ještě dále ovládáno zásadou subsidiárního užití norem kanonického řádného procesu sporného a zásadou kanonické umírněnosti.

5. RESUME

My thesis was elaborated on the theme „*Comparison principles and institutes of canon law with criminal procedural law.*“

The main notion of this work is compare two different legal systems, compare the contemporary Czech criminal procedural law adaptation with the Canonical adaptations, as amended by valid CIC 1983.

The main emphasis was put in my thesis on a comparison of basic principles of two the legal system and finding differences by which these criminal proceedings are different.

In my thesis principles are sorted sequentially according to the principles filed in the Criminal Procedure Code. The principles are explained under the Criminal Procedure Code and by CODEX IURIS CACNONICI 1983. Following the principles of mutually compared.

I reached the conclusion that the two legal systems are based on almost the same principles of judicial proceedings in the kontekst of my thesis. Different legislativ is only the principle of oral proceedings, the principle of public and principle of cooperation with interest groups.

6. POUŽITÁ LITERATURA

6.1. Prameny

Kodex kanonického práva, Praha, ZVON, 1994

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

6.2. Literatura

JELÍNEK J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. Vydání, Linde Praha a.s., 2007

JELÍNEK J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 3. Vydání, Praha: Leges, 2013

CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 4. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006

CHMELÍK J. a kolektiv: *Trestní řízení*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2014

BEAL, John P., CORIDEN, James, GREEN, Thomas J. (eds), *New Commentary on the Code of Canon Law*, New York:Paulist Press, 2000

HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011

TRETERA Jiří Rajmund: *Konfesní právo a církevní právo*, nakl. Jan Krigl, 1997

6.3. Časopisecká a elektronická publikace

HRDINA, Ignác Antonín: *Význam právní teorie pro výuku kanonického práva (se zaměřením na problematiku právních principů)*, *Theologica* 2011, roč. 1, č. 1, str. 93, dostupné z: www.theologica.cz/index.php/theologica/article/download/7/6

HRDINA, Ignác Antonín: *700 let od promulgace sbírky dekretů Bonifáce VIII.*, *Revue církevního práva*, (R 15 1/00), dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/15-20/hrdina15.htm>

GROCHOLEWSKI, Zenon: *Klíčové principy Trestného práva v Církvi*, *Časopis Tribunál*, 2/2003, dostupné z: <http://tribunal.kapitula.sk/2003-2/klucove.htm>

ERDÖ, Peter: *Problémy s morálnou istotou v procese manželskej nulity*, Časopis Tribunál, 1/2002, dostupné z: <http://tribunal.kapitula.sk/2002-1/problemy.htm>

ŠŤASTNÍK J. Štěpán: *Rozsah oprávnění zachovávat povinnost mlčenlivosti*, dostupné na <http://www.law.muni.cz/dokumenty/25883/5>

KAŠNÝ J.: *Advokát v kanonických řízeních*, Revue církevního práva, 2001, č. 18 1/01, dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/15-20/18-kasn.htm>

HAKL, Aleš: *Otázka biskupů a kněží FSSPX v dnešní církvi*, dostupné z: http://www.fsspx.cz/pah_jurisdikce.pdf